EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 4.2.2025
COM(2025) 3 final

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

komisjoni hinnangu kohta liikmesriikide meetmeprogrammidele, mida on ajakohastatud vastavalt merestrateegia raamdirektiivi (2008/56/EÜ) artiklile 17

{SWD(2025) 1 final}

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS 1
2. EUROOPA MEREDE SEISUND 4
3. PLANEEDI KOLMIKKRIISI LAHENDAMINE 9
3.1 MEREDE JA OOKEANI NULLSAASTE SAAVUTAMINE 11
3.2 MERELOODUSE TAGASITOOMINE MEIE ELLU 14
3.3 KLIIMAKRIISI LAHENDAMINE 20
4. SOTSIAAL-MAJANDUSLIKU PÕHJENDATUSE TAGAMINE 21
5. JUHTIMINE JA PIIRKONDLIK KOOSTÖÖ 22
6. JÄRELDUSED JA VÄLJAVAATED 26
7. SOOVITUSED 27

1. SISSEJUHATUS

Mered ja ookeanid on meie ja tulevaste põlvkondade elukvaliteedi, elatusvahendite ja majanduse jaoks eluliselt tähtsad. Samuti on neil oluline roll CO_2 sidumisel, kliima reguleerimisel ja kliimamuutuste mõju vähendamisel. Ookeanide tervisest võib sõltuda meie vastupanuvõime planeedi kolmikkriisile, nimelt kliimamuutustele, elurikkuse hävimisele ja saastele. Euroopa meresid ei kasutata praegu jätkusuutlikult. Mere ökosüsteemidele avalduva raugematu surve ja nende seisundi halvenemise tõttu on keeruline saavutada meie üldeesmärki, milleks on puhtad, heas seisundis ja produktiivsed mered.

ELi liikmesriigid on viimase 12 aasta jooksul töötanud välja merestrateegiad, et täita merestrateegia raamdirektiivi [1] nõudeid. Selle direktiivi kohaselt on liikmesriigid kohustatud hindama oma merekeskkonna seisundit, koostama seireprogrammid, seadma keskkonnaalased sihid ja rakendama meetmeid, et saavutada direktiivi peamine eesmärk tagada ELi kogu mereakvatooriumi hea keskkonnaseisund. See tuli saavutada 2020. aastaks. Direktiivis on sätestatud konkreetsed tunnused,[2] millega on sisustatud hea keskkonnaseisundi mõiste, näiteks bioloogilise mitmekesisuse säilimine ning inimtekkeliste survetegurite, näiteks veealuse müra, eutrofeerumise, merepõhja kahjustumise, mereprügi ja saasteainete vähendamine.

Alates 2017. aasta juunist kehtiva komisjoni otsuse[3] kohaselt peavad liikmesriigid oma mereakvatooriumi hea keskkonnaseisundi kvantitatiivsel kindlaksmääramisel järgima ühiseid kriteeriume ja metoodikastandardeid. Merestrateegia raamdirektiivis nõutakse sõnaselgelt, et rakendatavate meetmete sidususe ja koordineerimise tagamiseks teeksid samasse merepiirkonda või allpiirkonda kuuluvad liikmesriigid oma naabritega koostööd, eelistatavalt olemasolevate piirkondlike institutsiooniliste koostööstruktuuride[4] kaudu[5].

Euroopa rohelises kokkuleppes[6] on sätestatud peamised prioriteedid, mille hulka kuulub meie bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse. Selle prioriteediga seotud töö toetuseks on seatud järgmised eesmärgid:

- vähendada õhu, vee ja pinnase saastamist;
- minna üle ringmajandusele;
- tõhustada jäätmekäitlust ning
- tagada meie sinise majanduse ja kalandussektori säästvus.

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrateegia raamdirektiiv). Vt EUR-Lex - 32008L0056 - ET - EUR-Lex (europa.eu).

[2] Need 11 kvalitatiivset tunnust on määratletud merestrateegia raamdirektiivi I lisas ja neid on täpsustatud komisjoni otsuses 2017/848/EL. Need on tunnus (T)1– bioloogiline mitmekesisus, T2 – võõrliigid, T3 – kaubanduslikel eesmärkidel kasutatavad kalad ja karbid, T4 – toiduvõrgud, T5 – eutrofeerumine, T6 – merepõhja terviklikkus, T7 – hüdrograafilised muutused, T8 – saasteained, T9 – saasteained mereandides, T10 – prügi, T11 – energia, sh veealune müra.

[3] Komisjoni otsus (EL) 2017/848, millega nähakse ette mereala hea keskkonnaseisundi kriteeriumid ja metoodikastandardid ning seire ja hindamise spetsifikatsioonid ja standardmeetodid. Vt EUR-Lex - 32017D0848 - ET - EUR-Lex (europa.eu).

[4] Sealhulgas piirkondlike merekonventsioonide alusel loodud struktuurid.

[5] ELi merepiirkonnad ja allpiirkonnad on loetletud direktiivi 2008/56/EÜ artiklis 4. ELi neli merepiirkonda on Läänemeri, Atlandi ookeani kirdeosa, Vahemeri ja Must meri.

[6] Euroopa roheline kokkulepe (europa.eu).

Nende eesmärkide saavutamiseks vastu võetud peamised poliitikadokumendid on ELi elurikkuse strateegia,[7] nullsaaste tegevuskava[8] ja merendusalane tegevuskava[9].

Merestrateegia raamdirektiiv on osa laiemast veemajanduse kriisivalmiduse tegevuskavast. 2024.–2029. aasta poliitilistes suunistes järgmisele Euroopa Komisjoni koosseisule teatati kavatsusest võtta vastu uus Euroopa veemajanduse kriisivalmiduse strateegia, et tugevdada Euroopa varustatust veega, säilitades vee kvaliteedi ja kvantiteedi ELis ja mujal, suurendades veetööstuse uuenduslikku konkurentsieelist ning tegeledes veeprobleemide algpõhjustega, nagu saastamine, bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja kliimamuutuste mõju. Puhtad, heas seisundis ja produktiivsed mered ja ookeanid on meie rohe- ja digipöörde ning ELi pikaajalise heaolu seisukohast keskse tähtsusega. Merestrateegia raamdirektiiv võib otseselt aidata saavutada ka eesmärke, mis seatakse tulevases „ookeanide paktis“, mille komisjoni president von der Leyen kuulutas välja oma poliitilistes suunistes järgmisele komisjoni koosseisule ning mis „keskendub sinise majanduse edendamisele ning aitab valitseda meresid kõigis nende mõõtmetes ja tagada nende kestlikkus“.

Komisjon hindab merestrateegia raamdirektiivi teise tsükli meetmeprogramme esimest korda uue poliitikaraamistiku alusel. See hindamine on tihedalt seotud veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi kohaste kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavade (VMK) ja teise tsükli üleujutusriski maandamise kavade hindamisega [10] . Tõhusa rakendamise kiirendamiseks soovib komisjon edendada integreeritumat ja sidusamat lähenemist magevee- ja mereveealaste õigusaktide rakendamisele kooskõlas nn allikast-merre-lähenemisviisiga[11].

Seepärast keskendutakse hindamisel eelkõige selle tagamisele, et merestrateegia raamdirektiivi rakendamine oleks kooskõlas veepoliitika raamdirektiiviga. Samas tuleb arvesse võtta, et nende kahe direktiivi nõuded on erinevad. Veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi käsitlevas aruandes hinnatakse põhjalikult ELi mageveekogude seisundit liikmesriikide esitatud andmete ja nende poolt olukorra parandamiseks võetud meetmete põhjal. Merestrateegia raamdirektiivi käsitlevas aruandes, mille esitamise kohustus tuleneb merestrateegia raamdirektiivi artiklist 16, hinnatakse seevastu üksnes liikmesriikide meetmeprogramme. Seega on need kaks aruannet oma ulatuselt mõnevõrra erinevad, mistõttu võrdlused tehakse ühiste elementide puhul.

[7] Elurikkuse strateegia aastani 2030 (europa.eu).

[8] Komisjoni teatis „Heas seisundis planeet kõigi jaoks – ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas““ (COM/2021/400 final). Kättesaadav aadressil https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_et.

[9] Komisjoni teatis „ELi tegevuskava: mereökosüsteemide kaitse ja taastamine kestliku ja vastupanuvõimelise kalanduse heaks“ (COM/2023/102 final). Kättesaadav aadressil EUR-Lex - 52023DC0102 - ET - EUR-Lex (europa.eu)

[10] Komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) ja üleujutuste direktiivi (2007/60/EÜ) rakendamise kohta. Kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavad. Teise tsükli üleujutusriski maandamise kavad (COM(2025) 2).

[11] Allikast-merre-lähenemisviis tähendab sellise juhtimiskorra sisseseadmist, mis suurendab koostööd ja sidusust kogu allikast-merre-süsteemi ulatuses ning vähendab põhiliste voogude (vesi, reostus, setted, materjalid, elustik, ökosüsteemi teenused) muutumist ning mille tulemuseks on magevee-, ranniku-, kaldavee-, ülemineku- ja merekeskkonna mõõdetav paranemine majanduslikus, sotsiaalses ja keskkonnamõõtmes. Selle lähenemisviisiga käsitletakse kogu allikast-merre-süsteemi, rõhutades keskkonnaalaseid, sotsiaalseid ja majanduslikke seoseid üles- ja allavoolu ning stimuleerides tegevuse koordineerimist sektorite ja segmentide vahel.

Kuigi meetmeprogrammid töötati välja enne looduse taastamise määruse[12] vastuvõtmist, mõjutab selle määruse rakendamine kahtlemata merestrateegia raamdirektiivi rakendamise kolmandat tsüklit.

Eesmärk ja ülesehitus

Käesolevas aruandes esitatakse peamised järeldused, mille komisjon tegi teise tsükli meetmeprogrammide hindamisel. Kõik liikmesriigid pidid oma meetmeprogrammidest teatama 31. märtsiks 2022[13]. Neid programme on pärast esimest rakendamistsüklit ajakohastatud ning neis on võetud arvesse viimast hinnangut mereakvatooriumi seisundile ja komisjoni 2018. aasta soovitusi meetmete kohta[14]. Liikmesriikide meetmeprogrammide ja piirkondliku sidususe tase üksikasjalikum analüüs ning riigipõhised järeldused ja soovitused on esitatud aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis[15].

Analüüsi ülesehituse aluseks on planeedi kolmikkriis, mis hõlmab saastet, bioloogilise mitmekesisuse vähenemist ja kliimamuutusi[16]. Eesmärk on hinnata, kas liikmesriikide teatatud meetmed on piisavad, et vähendada konkreetseid survetegureid nende mereakvatooriumil ja aidata kaasa hea keskkonnaseisundi saavutamisele. Samuti esitatakse rida põhisoovitusi olukorra edasiseks parandamiseks. Mõned järeldustes esitatud põhisõnumid ja soovitused täiendavad veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi käsitlevas aruandes esitatud sõnumeid ja soovitusi.

2022. aasta märtsi tähtajaks teatasid oma meetmetest ainult viis liikmesriiki. Veel üheksa liikmesriiki teatasid oma meetmetest kuni aastase hilinemisega ja kolm teatasid enam kui aastase hilinemisega, kuid siiski õigel ajal selleks, et neid saaks käesolevas hindamises arvesse võtta[17]. Kokku oli komisjonil võimalik hinnata 17 rannikuäärse liikmesriigi (22st) – Belgia, Saksamaa, Iirimaa, Hispaania, Eesti, Prantsusmaa, Itaalia, Küprose, Läti, Leedu, Madalmaade, Poola, Portugali, Rumeenia, Sloveenia, Soome ja Rootsi – meetmeprogramme. Viivitused ja teatamata jätmine vähendasid komisjoni võimalusi hinnata põhjalikult piirkondlikku sidusust.

Ülejäänud viie liikmesriigi (Bulgaaria, Horvaatia, Taani, Kreeka ja Malta) meetmeprogrammid avaldatakse Euroopa Keskkonnaameti platvormil WISE-Marine[18]. Komisjon koostab ka riigipõhised hinnangud ja soovitused, mis esitatakse otse asjaomastele liikmesriikidele. Hinnangut liikmesriikide programmidele võetakse arvesse ka 2024. aasta nullsaaste seire- ja väljavaatearuandes, merestrateegia raamdirektiivi käimasoleval läbivaatamisel[19] ning muus töös, mida tehakse ELi elurikkuse strateegia ja kliimamuutustega kohanemise strateegia rakendamiseks.

---

[12] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1991, mis käsitleb looduse taastamist ja millega muudetakse määrust (EL) 2022/869 (ELT L, 2024/1991, 29.7.2024).

[13] Vt direktiivi 2008/56/EÜ artikli 13 lõige 9.

[14] Komisjoni aruanne, milles antakse hinnang merestrateegia raamdirektiivil põhinevatele liikmesriikide meetmeprogrammidele; Brüssel, 31.7.2018 (COM(2018) 562 final).

[15] Komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud dokumendile „Komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile komisjoni hinnangu kohta liikmesriikide meetmeprogrammidele, mida on ajakohastatud vastavalt merestrateegia raamdirektiivi (2008/56/EÜ) artiklile 17“ (SWD(2025) 1).

[16] Vt What is the Triple Planetary Crisis? | UNFCCC.

[17] Õigel ajal – Belgia, Itaalia, Rumeenia, Rootsi, Soome; kuni 6-kuulise hilinemisega – Madalmaad, Saksamaa, Prantsusmaa, Poola, Hispaania; kuni aastase hilinemisega – Iirimaa, Portugal, Sloveenia, Eesti; 1. septembriks 2023 – Küpros, Leedu, Läti.

[18] Merestrateegia raamdirektiivi kohased aruanded ja hinnangud (europa.eu).

[19] Merekeskkonna kaitse – ELi õigusnormide läbivaatamine (europa.eu).

2. EUROOPA MEREDE SEISUND

Ligikaudu 40 % ELi elanikkonnast elab rannikupiirkondades. Nende kogukondade jaoks on mered ja ookean otseselt seotud kultuuri, identiteedi ja kuuluvustundega[20].

Aastakümneid kestnud ülepüük, toitainete, saasteainete ja prügi sattumine merre, intensiivne mereliiklus ja paljud muud inimtekkelised survetegurid, millele lisandub kliimamuutuste kasvav mõju, on tõsiselt halvendanud mereökosüsteemide seisundit.

See suurenev surve seab ohtu Euroopa meredest ja ookeanist tulenevad hüved, millele tulevastel põlvkondadel on õigus ning mida nad oma elu, toimetuleku ja majanduse jaoks vajavad.

2018. aastal hindasid liikmesriigid merestrateegia raamdirektiivi alusel esimest korda oma mereakvatooriumi seisundit, analüüsides, mil määral mõjutab inimtegevusest tulenev surve mereelustikku ja -ökosüsteeme ning hea keskkonnaseisundi saavutamist[21]. Muude teabeallikate kõrval andis see hindamine komisjonile tervikliku pildi merekeskkonna seisundist 2020. aastal, mis oli hea keskkonnaseisundi saavutamise tähtaeg.

Vaatamata olukorra paranemisele mõnes piirkonnas oli järeldus toona selge: kogu Euroopa mereakvatooriumil ei olnud head keskkonnaseisundit saavutatud[22]. Positiivne on siiski see, et teatavat liiki survetegurite kasvavat suundumust Euroopa meredes on veel võimalik ümber pöörata. Eelkõige tuleks selleks merestrateegia raamdirektiivi kohaselt rakendada tõhusaid meetmeid, millest mõned tuginevad muudele pikaajalistele poliitika- ja õigusraamistikele (nt linnudirektiiv ja elupaikade direktiiv, merealade ruumilise planeerimise direktiiv, veepoliitika raamdirektiiv ja ühine kalanduspoliitika).

Suurepärane näide on rannaprügi hinnanguline 29 % vähenemine aastatel 2015–2021 kõigis ELi merepiirkondades,[23] kusjuures Läänemere puhul on vähenemine veelgi tähelepanuväärsem ehk 45 %. Kuigi enamik merealasid ei ole veel hea keskkonnaseisundini jõudnud, on niivõrd märkimisväärne viie aasta jooksul saavutatud vähenemine edulugu, mis näitab, et ühised meetmed annavad tulemusi. Selle tulemuse taga on mitu selgitavat tegurit, sealhulgas üldsuse väga tugev toetus meetmetele, kõrgel tasemel võetud poliitiline kohustus pöörata suundumus ümber (nt 2018. aasta plastistrateegia, 2021. aasta nullsaaste tegevuskava Euroopa rohelise kokkuleppe raames) ning tugev õiguslik alus ametiasutustele meetmete võtmiseks (lisaks merestrateegia raamdirektiivile ka ühekordsete plasttoodete 2019. aasta direktiiv ning sadama vastuvõtuseadmete ja -rajatiste 2019. aasta direktiiv). Merestrateegia raamdirektiivi lisaväärtus selles protsessis on selge:

- prügi ja plasti vastu võitlemist käsitlevate avalike ja poliitiliste kampaaniate sõnumite toetamiseks kasutati merestrateegia raamdirektiivi andmeid;

[20] Marine (europa.eu).

[21] Vt komisjoni teatis, milles antakse soovitusi liikmesriikide ja piirkondade kaupa seoses 2018. aasta ajakohastatud aruannetega merestrateegia raamdirektiivi (2008/56/EÜ) artiklite 8, 9 ja 10 kohta (2022/C 118/01), EUR-Lex - 52022XC0314(01) - ET - EUR-Lex (europa.eu).

[22] Komisjoni aruanne merestrateegia raamdirektiivi (direktiiv 2008/56/EÜ) rakendamise kohta, (COM/2020/259 final), EUR-Lex - 52020DC0259 - ET - EUR-Lex (europa.eu).

[23] Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus, merestrateegia raamdirektiivi tehniline töörühm mereprügi alal, Hanke, G., Walvoort, D., Ruiz-Orejón, L. F., van Loon, W. M. G. M., Giorgetti, A., Molina-Jack, M. E., Vinci, M., *European Coastline Litter Trends 2015–2021 – Methodology development and trend results for the Marine Strategy Framework Directive*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2024, JRC138907.

- samu andmeid kasutati ühekordsete plasttoodete direktiivi mõju hindamisel ja direktiivi vastuvõtmisel ning need aitasid suurendada üldsuse teadlikkust;
- arvestades, et 29 % vähenemine toimus juba enne ühekordsete plasttoodete direktiivi jõustumist, võib vähemalt osa sellest omistada merestrateegia raamdirektiivi esimeses rakendamistsüklis kavandatud meetmetele;
- 29 % vähenemist saab hinnata ja sellest selgelt teavitada tänu liikmesriikide, ELi institutsioonide ja ametite[24] ning kodanikuühiskonna ühistele jõupingutustele kvaliteetsete ja võrreldavate andmete kogumiseks ja esitamiseks.

Mereprügi käsitlevate teise tsükli meetmeprogrammide analüüs näitab, et liikmesriigid võtavad rannaprügi probleemi lahendamiseks täiendavaid meetmeid; see peaks pideva vähenemise positiivset suundumust toetama (vt jagu 3.1).

Muude teemade puhul, nagu merereostus või bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, hinnatakse hea keskkonnaseisundi saavutamisel alates 2018. aastast tehtud edusamme pärast seda, kui liikmesriigid on 2024. aasta oktoobris teatanud mereakvatooriumi seisundi kolmanda hindamise tulemustest. Vahepeal saadakse ELi merede seisundi kohta hulgaliselt värsket teavet nelja piirkondliku merekonventsiooni, st Helsingi,[25] OSPARi,[26] Barcelona[27] ja Bukaresti[28] konventsiooni alusel tehtud piirkondlike hindamiste kaudu.

- *Läänemeri*

Läänemere merekeskkonna kaitse komisjoni poolt 2023. aasta oktoobris avaldatud kolmandas terviklikus hinnangus[29] anti põhjalik ülevaade Läänemere ökosüsteemi seisundist aastatel 2016–2021. Selle hinnangu kohaselt ei paranenud olukord neil aastatel peaaegu üldse, mis rõhutab vajadust jätkata koordineeritud meetmete rakendamist ja parandada neid meetmeid.

- **Saastesurve** on endiselt suur. Üks oluline probleem on jätkuvalt eutrofeerumine, mis mõjutab toiduvõrgu eri tasandeid ja aitab kaasa ökosüsteemi degradeerumisele. Mõnel merealal, eriti Läänemere edelaosas, on märke olukorra paranemisest, kuid mere keskosas on olukord murettekitaval kombel veelgi halvenenud. Enamikku piirkonna merealasid mõjutab endiselt märkimisväärne ohtlikest ainetest tulenev surve ning teatavate saasteainete[30] sisaldus peamiselt kalades ja rannakarpides on suur. Kohati võib täheldada olukorra mõningast paranemist, kuna kemikaalide sisaldus loomades on mitmel merealal vähenenud. Mis puudutab rannaprügi, siis 11-l merealal 16st ületatakse läviväärtust 20 prügiühikut 100 m rannalõigu kohta,[31] mistõttu need alad ei ole heas keskkonnaseisundis. Üks peamisi veealuse müra põhjuseid on laevamüra, mille puhul esineb märkimisväärseid ruumilisi (ennekõike on mõjutatud laevateed) ja ajalisi (laevamüra on talvel levinum kui suvel) erinevusi.
- Mis puudutab **bioloogilist mitmekesisust**, siis mitmed mereliigid (sh imetajad ja linnud) ja elupaigad kogu Läänemeres ja toiduvõrgu eri tasanditel ei ole heas

[24] Nt Euroopa Keskkonnaamet (EEA), Euroopa Meresõiduohutuse Amet (EMSA) ning Euroopa merevaatlus- ja andmevõrk (EMODnet).
[25] Vt https://helcom.fi/.
[26] Vt https://oap.ospar.org/en/.
[27] Vt https://www.unep.org/unepmap/who-we-are/barcelona-convention-and-protocols?%2Ffr%2Fwho-we-are%2Fbarcelona-convention-and-protocols=.
[28] Vt http://www.blacksea-commission.org/_convention.asp.
[29] Vt State of the Baltic Sea 2023 – HELCOM.
[30] Polübroomitud difenüüleetrid, tributüültina, elavhõbe ja vask.
[31] ELi liikmesriigid lepivad kokku läviväärtuses, et hoida Euroopa rannad puhtana – Euroopa Komisjon (europa.eu).

seisundis. Kolme tööndusKalaliigi varud on pärast viimast hindamist vähenenud ja ainult ühe liigi seisund on paranenud. Bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks on siiski hakatud võtma rohkem meetmeid ja piirkonnas on võimalik saavutada üldeesmärk võtta 2030. aastaks kaitse alla 30 % aladest.

- **Kliimamuutuste** mõju on juba ilmne ja prognoositav soojenemine toob eeldatavasti peagi kaasa täiendavaid kahjulikke tagajärgi, mis osutab pakilisele vajadusele võtta kiiremini meetmeid ökosüsteemide vastupanuvõime suurendamiseks ja negatiivsete mõjude leevendamiseks.

Vaatamata üldisele järeldusele, et Läänemere seisund ei ole paranenud, näitab hindamine siiski, et hästi kavandatud ja tõhusalt rakendatud koordineeritud meetmed surve vähendamiseks annavad käegakatsutavaid tulemusi. „Meie Läänemere deklaratsiooni“ raames võetud kohustuste täitmise kohta koostatud eduaruanne, mis avaldati seoses 2023. aasta septembris toimunud teise konverentsiga „Meie Läänemeri“,[32] kinnitab, et need meetmed on üliolulised.

- *Vahemeri*

2023. aasta detsembris viidi Barcelona konventsiooni raames läbi Vahemere seisundi põhjalik hindamine,[33] tuginedes andmetele, mis koguti pärast viimast, 2017. aastal avaldatud seisundiaruannet. Paljusid valdkondi ei olnud andmete ebaühtlase kättesaadavuse tõttu võimalik hinnata; hinnangutest näitajatele, mille kohta olid andmed kättesaadavad, ilmneb vastuoluline pilt.

- Mis puudutab **saastatust**, täpsemalt saasteaineid ja eutrofeerumist, siis kogu Vahemerd hõlmavaid selgeid järeldusi ei ole võimalik teha, kuid on olemas üksikasjalikud tulemused konkreetsete hindamisvaldkondade ja näitajate kohta[34]. Prügi osas on hea keskkonnaseisund saavutatud ainult 16 % seirealustest Vahemere randadest. Akuutsetest reostusjuhtumitest, eelkõige naftareostusest, on kõige rohkem mõjutatud Egeuse-Levandi mere allpiirkond, mis kajastab asjaolu, et seal asuvad Vahemere kõige tihedama liiklusega mereteed. Kogu Vahemeri näib olevat heas keskkonnaseisundis teatavaid vaalalisi mõjutava impulssmüra taseme poolest, kuid mitte pideva müra osas, eelkõige Vahemere lääneosas ning Egeuse-Levandi meres.
- Mis puudutab **bioloogilist mitmekesisust**, siis kalavarude liigkasutus on viimase kümne aasta jooksul julgustaval kombel vähenenud ning jõudnud madalaimale tasemele alates 2003. aastast, kusjuures meetmete rakendamine on viimase kahe aasta jooksul kiirenenud. See suundumus iseloomustab kõiki allpiirkondi[35]. Enamiku tööndusliKe liikide puhul esineb siiski ülepüüki ja püügisurve tase on jätkusuutlikuks peetavast tasemest endiselt kaks korda kõrgem. Elupaikade hävimine on jätkuvalt üks levinumaid Vahemere rannikuökosüsteemide struktuuri ja toimimist ohustavaid tegureid. Kõige ulatuslikumat kahju merepõhja-elupaikadele kuni 1 000 m sügavusel põhjustab põhjapüük traalide ja põhjavõrkudega. Paljud merelindude populatsioonid

[32] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2e76afa1-5695-11ee-9220-01aa75ed71a1.

[33] 2023 Mediterranean Quality Status Report, Vahemere merekeskkonna ja rannikuala kaitse konventsiooni ja selle protokollide osaliste 23. kohtumine, Portorož, Sloveenia, 5.–8. detsember 2023, UNEP/MED IG.26/Inf.10.

[34] Näiteks Aadria mere allpiirkond on lämmastiku, fosfori ja klorofüll-a poolest heas keskkonnaseisundis ning 80 % allpiirkondadest on metallide, polütsükliliste aromaatsete süsivesinike ja polüklooritud bifenüülide poolest heas keskkonnaseisundis.

[35] Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Säästev kalapüük ELis: ülevaade olukorrast ja suunad 2025. aastaks“, Brüssel, 7.6.2024 (COM(2024) 235 final).

(mõne erandiga) on saavutanud hea keskkonnaseisundi. Enamik vaalalisi on IUCNi ohustatud liikide punase raamatu hinnangu kohaselt endiselt märkimisväärselt ohustatud, ent laialt levinud liikide, näiteks laiksilm-delfiinide ja vöötdelfiinide seisund on alates 2000. aasta keskpaigast paranenud.

- **Kliimamuutused** on üks kõige kriitilisemaid probleeme, millega Vahemere piirkond silmitsi seisab. Viimase kolme aastakümne jooksul on mere kuumalained põhjustanud mitmesuguste mereliikide massilist suremust ja märkimisväärset kahju mereannitööstusele. Merevee temperatuuri tõus kiirendab võõrliikide levikut. Hüdrograafiliste muutuste tõttu on mereelupaigad Vahemeres üha enam ohustatud, kusjuures mõned neist on täieliku hävimise ohus. Vahemere kesk- ja idaosa peetakse kliimamuutuste suhtes tundlikumaks, kuna neid mõjutavad invasiivsetest liikidest tingitud suurem surve, kõrgem veetemperatuur ja ookeanivee väiksem ringlus, mille tagajärjeks on lahustunud hapniku sisalduse vähenemine[36].

- *Atlandi ookeani kirdeosa*

Kirde-Atlandi merekeskkonna kaitse komisjoni poolt 2023. aasta juunis avaldatud seisundiaruanne, [37] mis põhineb 2009.–2021. aasta andmetel, sisaldab kõige autoriteetsemat hinnangut Atlandi ookeani kirdeosa seisundile. Inimtegevuse negatiivse mõju paremal mõistmisel ja vähendamisel on tehtud märkimisväärseid edusamme. Vaatamata olukorra mõningasele paranemisele näitavad suundumused, et bioloogiline mitmekesisus kahaneb ja elupaiku kahjustatakse paljudes Kirde-Atlandi merekeskkonna kaitse (OSPAR) konventsiooniga hõlmatud merepiirkonna osades.

- Mitmesugustest ohtlikest ainetest, liigsetest toitainetest (mis põhjustavad eutrofeerumist) ja mereprügist tingitud **saastatuse** probleemi ei ole täielikult lahendatud. Ohtlike ainete heide nafta- ja gaasisektorist ning radioaktiivsete ainete heide tuumasektorist on andmete kohaselt vähenenud. Paljude kõige ohtlikumate ainete (nt polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud ja polüklooritud bifenüülid, mis satuvad merre äravooluveest, tööstusest ja vanadelt ehitusplatsidelt ning teatavatest putukamürkidest) kontsentratsioonid on võrreldes 1980. ja 1990. aastatega oluliselt vähenenud. Enamik allpiirkondi on siiski halvas seisundis mereliikides leiduvate ohtlike ainete, ennekõike elavhõbeda ja polüklooritud bifenüülide osas, samas kui setete saastatuse puhul on olukord mõnevõrra parem. Eelkõige põllumajanduslikest allikatest, reoveest ning tööstuslikest ja atmosfääriallikatest merekeskkonda jõudvate toitainete hulk on märkimisväärselt vähenenud. Jõgedest pärit magevett sisaldavad merealad ja mõned rannikualad on aga endiselt saastunud. Mereprügi osas on tulemused samuti erilaadilised: mereprügi maht on endiselt suur, kuid see on vähenenud. Randades oleva prügi maht väheneb samuti, kuid merepõhjal lebav prügi, peamiselt kalandusest pärit prügi ja plastmaterjaliprügi, on endiselt laialt levinud. Üha suuremaks probleemiks on kujunemas mürareostus.
- Kuigi ülepüügi vähendamisel on alates 2003. aastast vaieldamatult tehtud edusamme, [38] on kalanduse ja muu inimtegevuse mõju **bioloogilisele mitmekesisusele** endiselt väga murettekitav. Kõik põhikomponentide (merelinnud,

[36] Nagu eespool.

[37] Vt https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/.

[38] „2003. aastal oli Kirde-Atlandi keskmine kalastussuremus FMSY väärtusest 53 % suurem. Viimane hinnang näitab, et suremus on järk-järgult vähenenud ja oli 2022. aastal FMSY väärtusest 42 % väiksem“ – komisjoni teatis „Säästev kalapüük ELis: ülevaade olukorrast ja suunad 2025. aastaks“, viidatud eespool.

imetajad, kalad, põhja- ja pelaagilised elupaigad) ja toiduvõrkude hindamised osutavad bioloogilise mitmekesisuse vähenemisele, kuigi survetegurite kindlakstegemisel ja vähendamisel on edasi liigutud. Eriti on pärast viimast, 2017. aasta hindamist halvenenud merelindude seisund.

- **Kliimamuutused** ja ookeanide hapestumine põhjustavad suuri muutusi, mis ohustavad suurt osa Atlandi ookeani kirdeosa merekeskkonna bioloogilisest mitmekesisusest. Üldiselt väheneb mereökosüsteemide vastupanuvõime kliimamuutustele ka muude jätkuvate inimtegevusest tulenevate survetegurite tõttu.

Seisundiaruandest tõusevad esile kaks selget järeldust:

1) praeguse trajektoori muutmiseks on vaja lisameetmeid;
2) seni võetud meetmeid tuleb tõhusamalt rakendada.

- *Must meri*

Musta mere kohta ei ole tehtud piirkondlikku hindamist, kuid ELi rahastatud projekti EMBLAS raames on saadud mõningaid andmeid,[39] mis hõlmavad peamiselt aastaid 2016–2021 ja mida täiendavad komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse tehtud analüüsid.

- **Saastatuse** puhul kinnitavad vaatlused, et kõigis Musta mere piirkondades esineb mereprügi, peamiselt plasti- ja mikroplastiprügi. Andmed näitavad, et Musta mere rannad on Euroopas kõige prügisemad ja seal leidub kõige rohkem ühekordselt kasutatavat plasti (652 prügiühikut 100 meetri kohta). Meri on endiselt saastunud raskmetallide, polütsükliliste aromaatsete süsivesinike ja teatavate pestitsiididega ning perfluorooktaansulfonaatide sisaldus ületab ohutut piirmäära. 2021. aastal tehtud teaduslik uuring näitas, et Musta mere kumulatiivne reostus keemiliste saasteainetega oli ligikaudu 3–8 korda suurem kui Vahemeres ja 2–7 korda suurem kui Atlandi ookeani kirdeosas [40] . Mõned rannikupiirkonnad näivad olevat eutrofeerumise seisukohast heas keskkonnaseisundis, kuid enamik kesk- ja idaosa süvamerepiirkondi ei olnud fütoplanktoni õitsemise ja saasteainete suure sisalduse tõttu 2019. aastal heas keskkonnaseisundis.
- Mis puudutab **bioloogilist mitmekesisust**, siis mitme kala- ja karbiliigi biomass on aastatel 1995–2021 selgelt vähenenud, mõne liigi puhul üsna järsult (nt merlang, harilik ogahai, anšoovis ja kõhtjalgne *Rapana venosa*). Fütoplanktoni bioloogilise mitmekesisuse osas leiti ranniku- ja mandrilavaveed olevat heas keskkonnaseisundis, avameri aga mitte. Lisaks halvenesid aastatel 2016–2019 keskkonnatingimused Zernovi *Phyllophora* aasal, mis on suurim merekaitseala Mustas meres ja asub Ukraina vetes. Hiljutiste uuringute käigus on täheldatud ka võimalike invasiivsete võõrliikide rändamist Musta merre[41].

[39] Slobodnik, J., Arabidze, M., Mgeladze, M., Korshenko, A., Mikaelyan, A., Komorin, V., Minicheva, G., 2020, „EMBLAS Final Scientific Report– Joint Black Sea Surveys 2016-2019“.

[40] 2021. aasta teaduslik uuring Atlandi ookeani kirdeosa, Vahemere ja Musta mere kohta „The Cruise of Three European Seas“, mis viidi läbi projekti EU4EMBLAS raames Teadusuuringute Ühiskeskuse toel.

[41] 2021. aasta teaduslik uuring Atlandi ookeani kirdeosa, Vahemere ja Musta mere kohta.

- **Kliimamuutuste** osas osutavad stsenaariumid veetemperatuuri tõusule ja teistele teguritele, mis muudavad toitainete ja saasteainete transporti ja levikut Mustas meres[42] ning suurendavad saasteainete akumuleerumist mere idaosas[43].

Venemaa agressioonisõjal Ukraina vastu on olnud kaugeleulatuv ja piiriülene keskkonnamõju Mustale merele. See mõju on tingitud miinidest ja muudest lõhkekehadest, naftareostusest ning toksilistest materjalidest, saasteainetest ja plastist, mis on merre sattunud sadamate ja laevade hävitamise tulemusena, samuti jõgede kaudu merre kanduvast reostusest. Kuigi pikaajaline seire on jätkuva vaenutegevuse tõttu väga keeruline, on selgeid tõendeid selle kohta, et neil kahjudel on negatiivne mõju bioloogilisele mitmekesisusele, elupaikadele ja liikidele, sealhulgas mereimetajatele ja kalavarudele.

Kahhovka tammi purustamisel 2023. aasta juunis on olnud Lõuna-Ukrainas enneolematud keskkonnaalased tagajärjed, mis mõjutavad laiemat Musta mere piirkonda. Pärast tammi purustamist oli kõigi keemiliste saasteainete sisaldus 2023. aastal kõigis proovivõtukohtades märkimisväärselt suurem kui 2020. aastal. Lisaks hukkus sinivetikate fütoplanktoni 2000-kordse kasvu tõttu 40 % ühest Musta mere karbipopulatsioonist[44]. Kuigi see on juba taastumas, tuleb veelgi uurida kõnealuse reostuse pikaajalist mõju inimeste ja ökosüsteemide tervisele.

3. PLANEEDI KOLMIKKRIISI LAHENDAMINE

Kuna Euroopa Liidu mereakvatooriumil ei saavutatud 2020. aastaks head keskkonnaseisundit, tuli liikmesriikidel oma esimesi merestrateegia raamdirektiivi kohaselt koostatud meetmeprogramme võimalikult kiiresti ajakohastada, et vähendada survetegureid ja saavutada hea keskkonnaseisund.

Oma ajakohastatud programmides teatasid 17 hinnatud liikmesriiki 2046 meetmest, mis hõlmavad kõiki merepiirkondi, tunnuseid ja survetegureid[45]. Neist vaid kolmandik on uued meetmed, mis on ajakohastatud programmidesse spetsiaalselt lisatud; valdavalt on üksnes pikendatud varem teatatud meetmeid, milles on tehtud mõningad muudatused. Kuna head keskkonnaseisundit 2020. aastaks ei saavutatud, võinuks arvata, et uusi meetmeid on rohkem.

Peaaegu pooled teatatud meetmetest on kavandatud hea keskkonnaseisundi saavutamiseks või säilitamiseks konkreetselt merestrateegia raamdirektiivi alusel. See on oluline kasv võrreldes esimese tsükli meetmeprogrammidega, kus vaid veerand

[42] Miladinova, Svetla jt, 2020, „Seasonal and Inter-Annual Variability of the Phytoplankton Dynamics in the Black Sea Inner Basin“, Oceans 1(4), lk 251–273, https://doi.org/10.3390/oceans1040018; Macias, D., jt, 2022, Water/marine zero pollution outlook: a forward-looking, model-based analysis of water pollution in the EU. Luksemburg. https://doi.org/10.2760/681817.

[43] Miladinova, S. jt, 2020, „Identifying distribution and accumulation patterns of floating marine debris in the Black Sea“, Marine Pollution Bulletin, 153, 110964, doi:10.1016/j.marpolbul.2020.110964; Macias, D. jt, 2022, viidatud eespool.

[44] „Consequences of the Kakhovka hydropower plant dike explosion for the Black Sea: new data“, projekt EMBLAS.

[45] Põhjalik analüüs ajakohastatud meetmeprogramme käsitleva teabe kohta, mille 17 liikmesriiki elektrooniliselt esitasid, on leitav Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse väljaandest Louropoulou, E., Alonso Aller, E., Cardoso, A. C., Carravieri, A., Druon, J., Magliozzi, C., Martini, E., Mendes, C., Palma, M., Piroddi, C., Ruiz-Orejón, L. F., Zupan, M. ja Hanke, G., „Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental Status“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2024, JRC139180.

meetmetest olid konkreetselt seotud merestrateegia raamdirektiiviga [46] . Ülejäänud meetmed tulenevad muude ELi õigusaktide, piirkondlike merekonventsioonide, rahvusvaheliste lepingute või riigisiseste õigusaktide nõuetest.

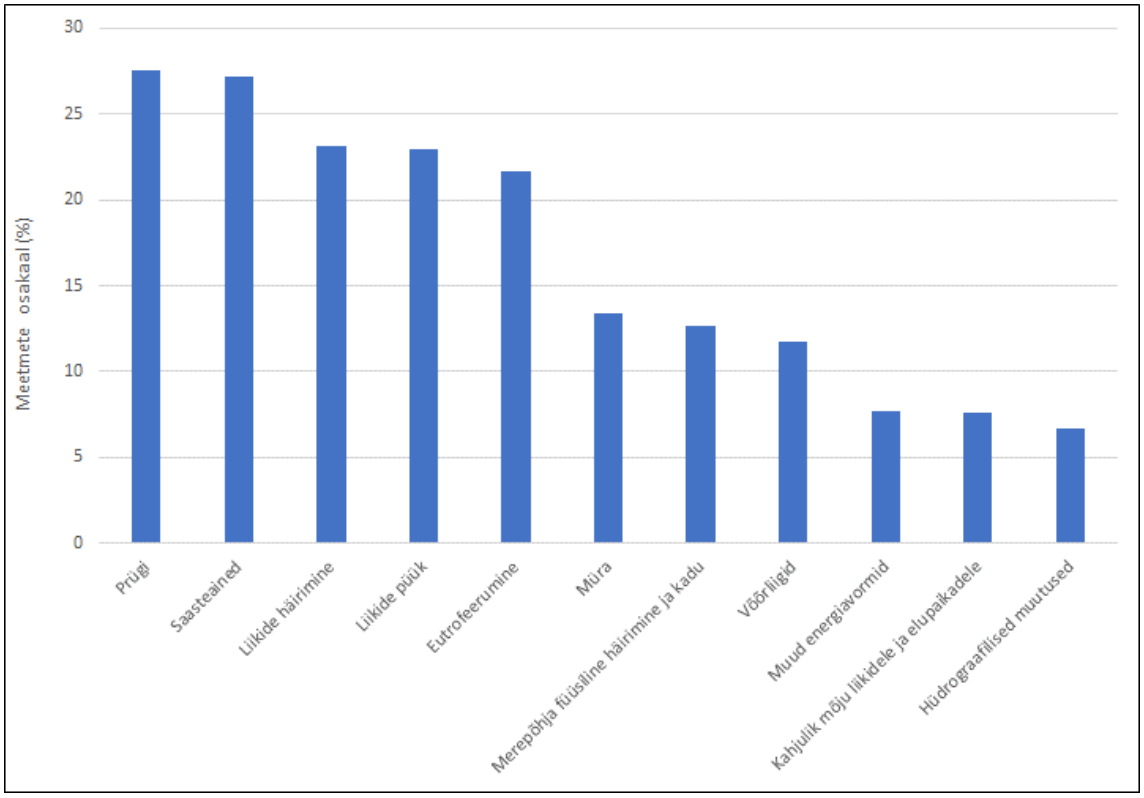
Teise tsükli meetmeprogrammides on peaaegu 50 % meetmetest kavandatud selleks, et *otseselt* vältida edasist survet, vähendada olemasolevat survet või taastada liike või elupaiku. Rohkem kui 35 % meetmetest on kavandatud aitama *kaudselt* kaasa nende eesmärkide saavutamisele (nt juhtimismehhanismide, rahaliste stiimulite või teadlikkuse suurendamise kampaaniate kaudu). Teadmiste parandamisega seotud meetmed moodustavad ligikaudu 15 % kõigist meetmetest.

Teatatud meetmed hõlmavad kõiki ELi merekeskkonnaga seotud eri liiki survetegureid[47]. Kõige sagedamini on meetmed suunatud prügile ja saasteainetele; sellised meetmed moodustavad peaaegu 30% meetmetest. Rohkem kui 20 % meetmete eesmärk on vähendada liikide häirimist ja püüki ning eutrofeerumist. Üle 10 % meetmetest on seotud müra, merepõhja häirimise ja võõrliikidega ning alla 10 % meetmetest on seotud muude energiavormidega, liikidele ja elupaikadele avalduva kahjuliku mõjuga ning hüdrograafiliste muutustega (joonis 1).

[46] Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule, milles antakse hinnang merestrateegia raamdirektiivil põhinevatele liikmesriikide meetmeprogrammidele; Brüssel, 31.7.2018 (COM(2018) 562 final).

[47] Meetmed hõlmavad ka kõiki merestrateegia raamdirektiivi I lisas esitatud hea keskkonnaseisundi tunnuseid. Üle 30 % meetmetest on seotud bioloogilise mitmekesisusega (1. tunnus), 28 % on seotud merepõhja terviklikkusega (6. tunnus), 24 % saasteainetega (8. tunnus) ja 22 % mereprügiga (10. tunnus). Kõige harvem meetmetega seostatud tunnused on hüdrograafilised tingimused (7. tunnus – 8 %), saasteained mereandides (9. tunnus – 9 %) ning võõrliigid (2. tunnus) ja veealune müra (11. tunnus), mis kumbki moodustavad 10 %. Bioloogilise mitmekesisuse tunnused (1, 4 ja 6) on kõige paremini hõlmatud, sest kõik teatavat liiki surve (näiteks eutrofeerumine või saasteained) vähendamiseks võetavad meetmed mõjutavad ka merekeskkonna bioloogilist mitmekesisust.

Joonis 1. Mereökosüsteeme mõjutavate survetegurite vähendamiseks võetavate meetmete osakaalud teise tsükli meetmeprogrammides

See statistiline analüüs ei anna siiski teavet kavandatud meetmete tulemuslikkuse kohta. Kuigi kemikaalide ja toitainetega saastumise vähendamiseks võetakse hulgaliselt meetmeid, ei ole liikmesriikide meetmed ikka veel piisavad saaste oluliseks vähendamiseks ja lõpptulemusena hea keskkonnaseisundi saavutamiseks.

3.1 MEREDE JA OOKEANI NULLSAASTE SAAVUTAMINE

Veesaaste vähendamine on ELi rohelise kokkuleppe ja nullsaaste tegevuskava oluline mõõde. Saaste on ka üks viiest peamisest bioloogilist mitmekesisust ohustavast tegurist[48].

Liikmesriikide poolt 2018. aastal merestrateegia raamdirektiivi artikli 8 kohaselt esitatud andmetest[49] nähtub, et 80 % ELi merealadel ei saavutatud head keskkonnaseisundit üldlevinud püsivate, bioakumuleeruvate ja toksiliste ainetega (nt elavhõbe) saastumise osas. Eutrofeerumise osas ei saavutatud head keskkonnaseisundit 87 % merealadel, prügi osas 90 % merealadel ja pideva veealuse müra osas 97 % merealadel.

Komisjon on viimastel aastatel esitanud mitu ettepanekut veesaaste vähendamiseks, viimati näiteks ettepanekud muuta asulareovee puhastamise direktiivi ja tööstusheidete direktiivi ning ajakohastada veepoliitika raamdirektiivi kohast vee saasteainete loetelu. Merestrateegia raamdirektiivi alusel prügi[50] ja müra[51] läviväärtuste vastuvõtmine

[48] Komisjoni aruanne „Esimene nullsaaste seire- ja väljavaatearuanne. Puhtama õhu, vee ja mulla saavutamise viisid Euroopas“, Brüssel, 8.12.2022 (COM(2022) 674 final).

[49] WISE Marine: https://water.europa.eu/marine.

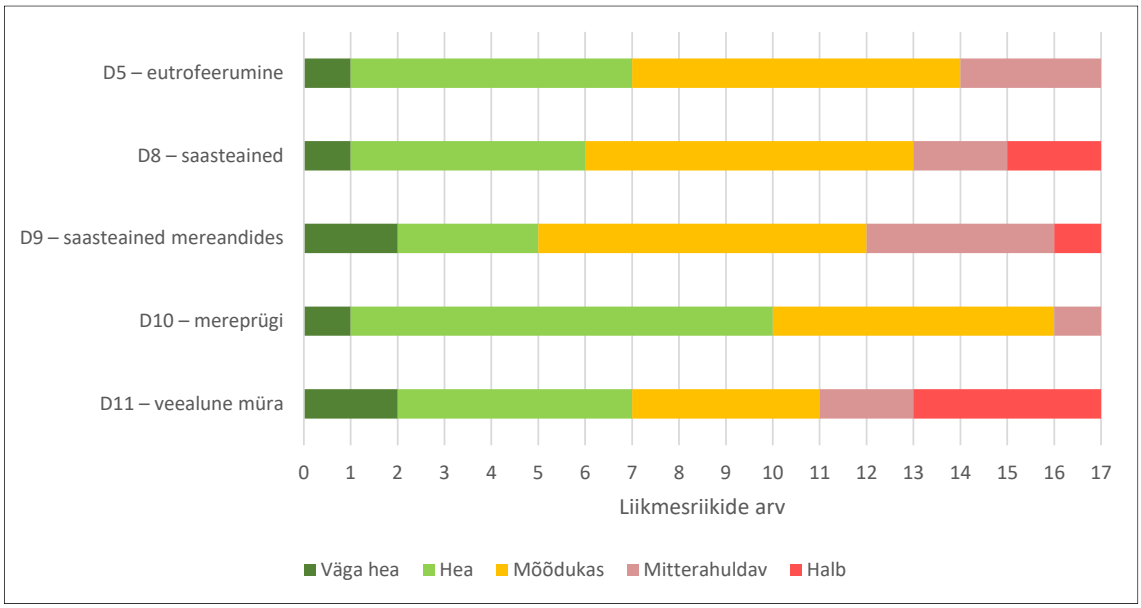
[50] ELi liikmesriigid lepivad kokku läviväärtuses, et hoida Euroopa rannad puhtana – Euroopa Komisjon (europa.eu).

[51] Nullsaaste ja bioloogiline mitmekesisus: esimesed kogu ELi hõlmavad veealuse müra piirnormid – Euroopa Komisjon (europa.eu).

2020. ja 2022. aastal on samuti oluline samm ookeanide saastamise parema ohjamise suunas.

Käesolevas jaos käsitletakse merekeskkonda mõjutava saaste nelja peamist kategooriat: mereprügi (10. tunnus), eutrofeerumist (5. tunnus), kahjulikke saasteaineid (8. ja 9. tunnus) ning veealust müra (11. tunnus).

Joonis 2. Liikmesriikide teise tsükli meetmeprogrammide piisavus saaste vähendamise seisukohast

Keskmiselt käsitlevad liikmesriikide meetmed üksnes osaliselt küsimusi, mis on vajalikud saaste vähendamiseks (joonis 2). Kui mereprügi vähendamiseks kehtestatud meetmetega liigutakse õiges suunas, siis eutrofeerumise, kemikaalisaaste ja veealuse müra vähendamise meetmed on endiselt ebapiisavad.

Mereprügi (10. tunnus)

Mereprügi vähendamise meetmete kvaliteet on kahe tsükli võrdluses üldiselt paranenud.

Analüüs kinnitab viimastel aastatel täheldatud positiivset suundumust mereprügi vähendamisel. 22 % kõigist liikmesriikide teatatud meetmetest on seotud 10. tunnusega (mereprügi) ja veerand meetmetest lisandub olemasolevatele juriidilistele kohustustele.

Meetmed hõlmavad peamisi prügiallikaid, sealhulgas eelkõige linnapiirkondadest ja muudest maismaal asuvatest allikatest (nt tööstus ja põllumajandus) pärit reovett. Ühe peamise saasteallikana käsitatakse ka jõgede kaudu merre sattuvat reostust. Meetmed hõlmavad ka meres asuvaid allikaid. Mitu meedet on otseselt suunatud kalandusest pärit prügi (sh mahajäetud, kaotatud või muul moel kõrvaleheidetud kalavõrkude) vähendamisele, hõlmates koristamist ja edasise prügistamise ärahoidmist (vastavalt sadama vastuvõtuseadmete ja -rajatiste direktiivi ning ühekordsete plasttoodete direktiivi nõuetele). Olulisteks prügiallikateks on veel laevandus, harrastustegevus ja turism ning väiksemal määral ka vesiviljelus. Meretranspordist pärit prügi käsitletakse peamiselt Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO), MARPOLi konventsiooni ning sadama vastuvõtuseadmete ja -rajatiste direktiiviga seotud algatuste kaudu.

Vaatamata komisjoni 2018. aasta hinnangus[52] antud sellekohasele soovitusele on vaid vähesed liikmesriigid teinud kindlaks peamised merereostuse allikad. Mikroprügi, merepõhjal ja veesambas oleva prügi ning mereelustikule avalduva mõju vähendamisel esineb endiselt lünki. Kuigi Vahemere piirkonna liikmesriikidel on selged eesmärgid seoses mõjuga, mida prügi avaldab kilpkonnadele *Caretta caretta*, ei ole ükski liikmesriik veel teatanud konkreetselt selle probleemi lahendamiseks võetavatest meetmetest. Peaaegu kõik liikmesriigid tunnistavad piirkondliku koostöö ja piirkondlike merekonventsioonide raames tehtava töö väärtust.

Head näited

Mõni liikmesriik on võtnud konkreetseid meetmeid mikroprügi vähendamiseks, sealhulgas töötanud välja isoleerimissüsteemid, puhastusjaamad või sademe- ja reovee puhastamise süsteemid, pidades silmas nimelt mikroprügi ja -plasti.

Eutrofeerumine ja saasteained (5., 8. ja 9. tunnus)

Nii orgaanilise kui ka keemilise saaste edasise vähendamise meetmete väljatöötamisel on üldiselt tehtud edusamme, kuid vaja on teha rohkem.

Eutrofeerumise ja ohtlike ainetega saastumise vähendamise meetmed on endiselt ebapiisavad[53]. Liikmesriigid on oma programmides kajastanud palju meetmeid, mis on seotud 8. tunnusega (saasteained, 24 %), 5. tunnusega (eutrofeerumine, 18 %) ja väiksemal määral ka 9. tunnusega (saasteained mereandides, 9 %). Liikmesriigid on need meetmed sageli seostanud ajakohastatud VMKdega, kuid on vähe hinnanud nende tulemuslikkust hea keskkonnaseisundi saavutamise seisukohast.

Vaatamata arvukatele õhukvaliteeti ja -saastet käsitlevatele õigusaktidele, eelkõige energeetika-, tööstus- ja transpordisektorit reguleerivatele ELi õigusaktidele, välisõhu kvaliteedi direktiivile ja heitkoguste vähendamise riiklike kohustuste direktiivile on liikmesriigid kavandanud vähem järjekindlaid meetmeid õhusaastest tuleneva reostuse vähendamiseks. Liikmesriigid on siiski oma programmides kajastanud laevandusest tuleneva saaste täiendava reguleerimise meetmeid, mis on seotud MARPOLi konventsiooni või IMO kokkulepete rakendamisega (nt keskkonnahoidlik veeorganismide tõrje, heitkoguste kontroll, puhtamate laevade kontseptsioonid) ning millel on eeldatavasti positiivne mõju, eriti avamerel.

Liikmesriikidel on endiselt keeruline lahendada uutest ainetest (nt ravimitest) tuleneva saastumise probleemi ja leevendada püsivate saasteainete (nt elavhõbe) varasemat mõju. Siiski leidub häid näiteid meetmete kohta, millega vähendatakse meres olevatest allikatest lähtuvat saastust (näiteks vrakkidest lähtuvate saasteainete haldamine, kalapüügivahendites plii kasutamise järkjärguline lõpetamine, kaotatud konteinerite jälgimine ja kokkukogumine) ja eutrofeerumist (näiteks biogaasi tootmisel ringlussevõetud sõnniku kasutamine). Kuna 2023. aastal ajakohastati ELi õigusnorme toiduainetes sisalduvate saasteainete piirnormide kohta, hõlmates suuremal hulgal

[52] Komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud dokumendile *„Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule, milles antakse hinnang merestrateegia raamdirektiivil põhinevatele liikmesriikide meetmeprogrammidele*“, Brüssel, 31.7.2018 (SWD(2018) 393 final), lk 33.

[53] Keskmiselt võib 5., 8. ja 9. tunnusega seotud meetmeid pidada mõõdukal määral piisavateks.

raskmetalle ja püsivaid orgaanilisi aineid,[54] nõuab mereandide saastumise osas hea keskkonnaseisundi saavutamine tõenäoliselt tulevikus lisameetmeid.

Head näited

Heas seisundis mereelupaikadel võib olla oluline roll eutrofeerumise kahjuliku mõju vähendamisel. Mõni liikmesriik kasutab eutrofeerumise vastu võitlemiseks üha enam looduspõhiseid taastamismeetmeid selliste elupaikade puhul nagu söödavate rannakarpide kooslused, meriheinakooslused ja padurannad.

Veealune müra (11. tunnus)

Üldiselt on liikmesriikide meetmed veealuse müra vähendamiseks muutunud paremaks, kuid need keskenduvad endiselt pigem teadmiste kogumisele kui survetegurite vähendamisele.

Veealust müra käsitlevate õigusraamistike puudumise tõttu on merestrateegia raamdirektiivi rakendamisel võetud palju uusi meetmeid selle surve vähendamiseks, kuid hea keskkonnaseisundi ja seatud eesmärkide saavutamiseks ei ole need ikka veel piisavad ei kvantiteedi (ainult 10 % kõigist meetmetest) ega kvaliteedi poolest[55].

Võrreldes esimese tsükli programmidega hõlmavad meetmed paremini surve allikaid ja liike, kuid keskenduvad endiselt peamiselt teadmiste kogumisele, mitte aga surve otsesele vähendamisele.

Veealust müra puudutavate teadmiste parandamiseks tuginevad liikmesriigid oma tegevuses peamiselt piirkondliku tasandi raamistikele ja ELi rahastatavatele projektidele. Vaid mõni liikmesriik on nende projektide tulemuste põhjal töötanud välja konkreetsed meetmed, nagu tundlike alade läheduses või tundlikel aegadel kiirusepiirangute kehtestamine. Kõige sihipärasemad meetmed on suunatud avamere- ja rannikutaristu ehitamisele, piirates müratasemet või kaasates veealuse müra keskkonnamõju hindamise uuringutesse. Impulss- ja pideva müra piirnormide kehtestamine 2022. aasta oktoobris peaks toetama rohkemate ja paremate meetmete kavandamist järgmises tsüklis.

Muid energiavorme (nt elektromagnetiline energia, valgus ja soojus) ei ole ikka veel piisavalt käsitletud, välja arvatud mõned ajutised meetmed, mille raames uuritakse elektromagnetväljade võimalikku mõju tundlikele elupaikadele või tehakse valgusreostuse seiret.

Hea näide

Üks liikmesriik optimeerib meretuuleparkide või muu avameretaristu ehitamise või hooldamise ajal kasutatavaid laevade lähenemisteekondi, et vältida pideva müra kõrget taset tundlikel aladel, mille näol on tegemist bioloogilise mitmekesisuse tulipunktidega.

[54] Komisjoni 25. aprilli 2023. aasta määrus (EL) 2023/915, milles käsitletakse teatavate saasteainete piirnorme toidus ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1881/2006.

[55] Keskmiselt võib 11. tunnusega seotud meetmeid pidada mõõdukal määral piisavateks.

3.2 MERELOODUSE TAGASITOOMINE MEIE ELLU

Euroopa meredes on suur hulk väga mitmekesiseid ranniku- ja mereökosüsteeme, kus leidub väga erinevaid elupaiku ja liike[56]. Kui nad on heas seisundis, pakuvad nad meie ühiskonnale elutähtsaid teenuseid, sealhulgas toitu, energiat, puhast õhku ja kliimamuutuste leevendamist [57] . Survetegurid, mis mõjutavad mere bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteeme, nõrgendavad planeedi võimet toimida tervislikult ning pakkuda olulisi teenuseid, mida me ellujäämiseks ja heaoluks vajame. Ookeanidele esitatavate nõudmiste suurenedes muutub nende teenuste jätkuva kättesaadavuse tagamine veelgi olulisemaks.

EL on võtnud endale suuremaid kohustusi mere bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisel. ELi elurikkuse strateegias aastani 2030[58] nähakse ette kohustus õiguslikult ja tõhusalt kaitsta 30 % meie meredest, sh võtta kolmandik kaitsealadest range kaitse alla. Oma missiooni „Meie ookeanide ja veekogude taastamine 2030. aastaks“[59] kaudu püüab EL pakkuda konkreetseid lahendusi merede ja ookeanide praegustele probleemidele, andes teadusuuringutele ja innovatsioonile uue rolli, millega kaasnevad uued juhtimis- ja koostöövormid, ning kaasates kodanikke. Ülemaailmsel tasandil kajastavad neid kohustusi kaks ajaloolist kokkulepet: 2022. aasta üleilmne elurikkuse raamistik, mis võeti vastu bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste konverentsi 15. istungjärgul,[60] ning 2023. aasta kokkulepe mere elurikkuse kaitse ja kestliku kasutamise kohta väljaspool riiklikku jurisdiktsiooni olevatel aladel[61].

2023. aastal vastu võetud merendusalane tegevuskava [62] aitab samuti kaasa nende eesmärkide saavutamiseks tehtavale tööle. Selles kutsutakse liikmesriike üles võtma meetmeid, et ühitada kalapüük keskkonnakaitse-eesmärkidega, eelkõige parandades püügivahendite selektiivsust, vähendades tundlike liikide kaaspüüki ja kaitstes merepõhja, ning toetama üleminekut ja teadmiste vahetamist.

Ka merepõhja hävimise ja kahjustamise läviväärtused, mis kehtestati merestrateegia raamdirektiivi alusel 2023. aastal,[63] on oluline samm ookeanide loodusvarade parema majandamise suunas.

Bioloogilise mitmekesisuse tunnuste osas on hea keskkonnaseisundi saavutamine siiski veel kaugel. Näiteks olid direktiivi teise rakendamistsükli alguses liikmesriikide hinnangute kohaselt Euroopa mereakvatooriumil heas seisundis ainult 3 % vaalalistest (nt delfiinid ja pringel), ainult 15 % vaaladest ja merepõhja elupaikadest ning ainult 29 % pelaagilistes veekihtides toituvatest lindudest.

Käesolevas jaos käsitletakse meetmeid, mida võetakse selleks, et kaitsta liike, elupaiku ja toiduvõrke muu kui saastamisega seotud surve eest, nagu häirimine, püük ja võõrliigid.

---

[56] Euroopa merede olukord – Euroopa Keskkonnaamet (europa.eu).

[57] Euroopa merekeskkonna bioloogiline mitmekesisus on endiselt surve all – Euroopa Keskkonnaamet (europa.eu).

[58] Komisjoni teatis „ELi elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi“ (COM(2020) 380 final).

[59] https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/restore-our-ocean-and-waters_et

[60] Kunmingi-Montréali üleilmne elurikkuse raamistik (cbd.int).

[61] Valitsustevaheline konverents, mis käsitleb mere elurikkust väljaspool riiklikku jurisdiktsiooni olevatel aladel | (un.org).

[62] Komisjoni teatis „ELi tegevuskava: mereökosüsteemide kaitse ja taastamine kestliku ja vastupanuvõimelise kalanduse heaks“ (COM(2023) 102 final).

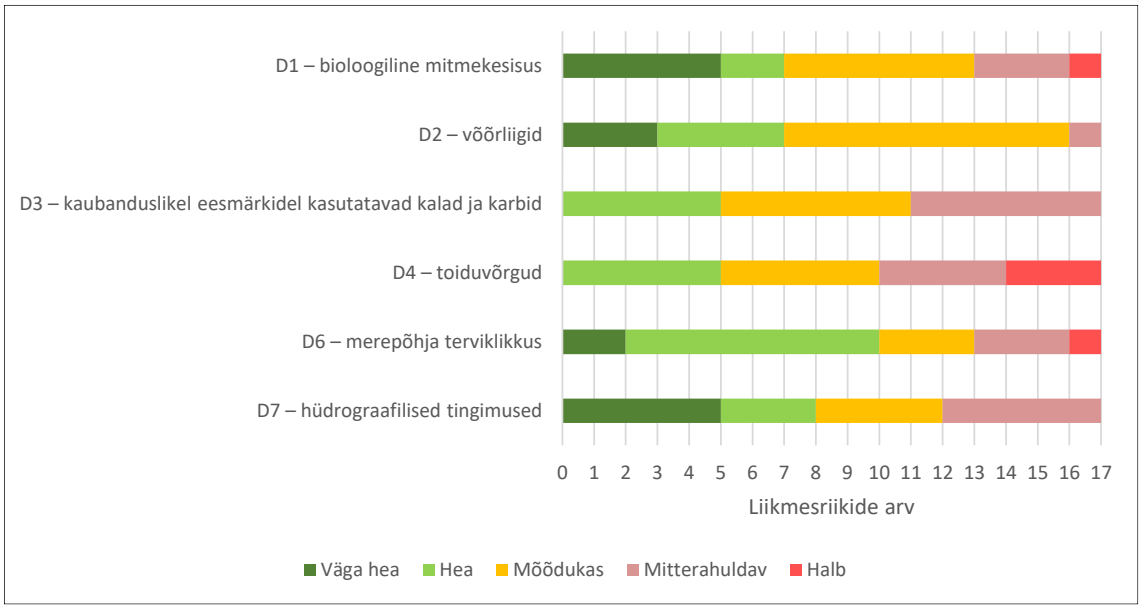
[63] ELi roheline nädal: esimesed kogu ELi hõlmavad merepõhja kaitse kriteeriumid – Euroopa Komisjon (europa.eu).

See on seotud 1. tunnusega (bioloogiline mitmekesisus), 2. tunnusega (võõrliigid), 3. tunnusega (kaubanduslikel eesmärkidel kasutatavad kalad ja karbid), 4. tunnusega (toiduvõrgud), 6. tunnusega (merepõhja terviklikkus) ja 7. tunnusega (hüdrograafilised tingimused).

Pärast esimese tsükli meetmeprogrammide vastuvõtmist on merestrateegia raamdirektiivi alusel tõhusate bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja taastamise meetmete kavandamisel ja rakendamisel üldiselt tehtud üsna vähe edusamme (joonis 3). Küll aga on paremaks muutunud merepõhja kaitseks võetavad meetmed, peamiselt tänu liikuva põhjapüügi tõhusamale käsitlemisele, ning edusamme on tehtud ka võõrliikidega ja hüdrograafiliste tingimuste muutumisega tegelemisel.

Bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmete hindamist komisjoni poolt piiras põhjaliku puudujääkide analüüsi puudumine. Põhjalikud puudujääkide analüüsid annavad parema ülevaate sellest, kuidas olemasolevad meetmed aitavad kaasa hea keskkonnaseisundi saavutamisele ja milliseid lisameetmeid on vaja võtta.

Joonis 3. Liikmesriikide teise tsükli meetmeprogrammide piisavus bioloogilise mitmekesisuse probleemide lahendamise seisukohast

Üldised bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmed (1., 4. ja 6. tunnus)

Üldiselt on bioloogilise mitmekesisusega seotud meetmete osas tehtud vaid piiratud edusamme.

Enamik (kui mitte kõik) liikmesriikide võetavaid meetmeid mõjutavad tõenäoliselt mere bioloogilist mitmekesisust, mistõttu bioloogilise mitmekesisusega seotud tunnuseid võib pidada meetmeprogrammidega üldiselt hästi kaetuks[64]. Meetmetel, mille eesmärk on vähendada survet,[65] on otsene positiivne mõju liikidele ja elupaikadele ning kaudselt kogu ökosüsteemile ja toiduvõrkudele. Spetsiaalselt bioloogilise mitmekesisuse kaitsmiseks ja taastamiseks võidakse võtta lisameetmeid.

[64] 31 % kõigist meetmetest on seotud 1. tunnusega (bioloogiline mitmekesisus), mis on kõigi tunnuste seas suurim osakaal; 28 % on seotud 6. tunnusega (merepõhja terviklikkus) ja 19 % on seotud 4. tunnusega (toiduvõrgud).

[65] Näiteks need, mis on kavandatud seoses merestrateegia raamdirektiivi kohaste survenäitajatega.

Kõige levinum meede on määrata merekaitsealad, et kaitsta konkreetseid elupaiku ja liike (sageli linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi alusel) või taastada teatavaid ökosüsteemi funktsioone (nt merepõhja terviklikkus, toiduvõrgu tervis). Merekaitsealade eesmärk on sageli vähendada saastamise, püügi või häirimise taset, reguleerides tegevusi, millel on liikidele ja elupaikadele negatiivne mõju. Need võivad hõlmata turismi (lõbusõidulaevandus ja veesport), kalapüüki, iseäranis põhjapüügivahenditega, ning saastavat tegevust kas kaitseala piirkonnas või selle ümbruses. Merekaitsealadel võib olla surveteguritele märkimisväärne mõju, mis sõltub kaitseala suurusest, inimtegevuse piiramise ulatusest ja sellest, kas rakendatakse tõhusaid majandamismeetmeid.

Liikmesriikide esitatud teave sisaldab sageli vähe üksikasju majandamismeetmete liigi ning merekaitsealade suuruse ja asukoha kohta, mistõttu on raske kindlaks teha, kuidas need aitavad kaasa ELi elurikkuse strateegia eesmärkide saavutamisele.

Hea näide

Merekaitsealad hõlmavad praegu üksnes 12 % Euroopa vetest ning nende hulka kuuluvad nii „mitmeotstarbelised merekaitsealad“, kus enamik inimtegevusi on lubatud ja tõhus kaitse on piiratud, kui ka „rangelt kaitstud“ merekaitsealad, kus on lubatud väga vähe inimtegevusi, kui üldse. Elupaikade, näiteks karide või austrite kasvukohtade aktiivse taastamise kavandamisel piiravad liikmesriigid ka neid elupaiku kahjustavat inimtegevust või isegi keelavad selle.

Liikidele, sealhulgas tööndusliikele liikidele suunatud meetmed (1. ja 3. tunnus)

Üldiselt on liikide, sealhulgas kaubanduslikel eesmärkidel kasutatavate kalade ja karpidega seoses kavandatud meetmete osas tehtud vaid piiratud edusamme.

Liigipõhised meetmed keskenduvad tavaliselt kaladele, mereimetajatele ja merelindudele, samas kui peajalgsetega (nt kaheksajalgsed ja kalmaarid), mereroomajatega (nt kilpkonnad) ja pelaagiliste liikidega (nt plankton) seotud meetmeid on vähem. Tegevus, mis põhjustab mereliikidele kõige suuremat survet, eriti seoses merelindude ja imetajate juhusliku kaaspüügiga, on liikmesriikide esitatud teabe kohaselt tööndusliik kalapüük. Kaaspüügi vähendamise meetmed keskenduvad püügivahendite kohandamisele, kalurite koolitamisele, et parandada kaaspüügijuhtumite registreerimist ja vältimist, ning püügitegevuse tõhusamale järelevalvele. Nende meetmete aluseks on enamasti tehniliste meetmete määrus, [66] mis toetab merestrateegia raamdirektiivi eesmärki liikide ja elupaikade kaitse osas. Mõni liikmesriik reguleerib ka kaaspüüki merekaitsealadel, kasutades ühisest kalanduspoliitikast tulenevat võimalust esitada naaberriikidega ühiseid soovitusi ruumiliste kalandusmeetmete kohta[67].

Kilpkonnadega seotud meetmeid on vähe, välja arvatud mõned otsesed meetmed, mis hõlmavad kalurite koolitust kaaspüügi ja laevade kokkupõrke ohu vältimiseks. Peajalgseid käsitlevad meetmed puuduvad; neid käsitletakse tavaliselt koos kalaliikidega.

Kaubanduslikel eesmärkidel kasutatavad ning muud kalad ja karbid on hõlmatud püügisurve vähendamise meetmetega. Enamik meetmeid on seotud ühise kalanduspoliitikaga, et tagada populatsioonide püük pikas perspektiivis jätkusuutlikul tasemel. Mõni liikmesriik võtab meetmeid ka riiklikult majandatavate

[66] Määrus (EL) 2019/1241, mis käsitleb kalavarude ja mereökosüsteemide kaitsmist tehniliste meetmete abil.

[67] Ühist kalanduspoliitikat käsitleva määruse (EL) nr 1380/2013 artikkel 11 „Liidu keskkonnaalastest õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikud kaitsemeetmed“.

kohalike/rannikulähedaste kalavarude suhtes. Teataval määral hõlmavad need meetmed harrastuskalapüüki, kuid mitte piisavalt. Pooled liikmesriigid on teatanud ka meetmetest, mille eesmärk on täita kalapopulatsioonide tervisliku vanuselise ja suuruselise koosseisu nõuet,[68] näiteks vähendades noorkalade püüki või ajakohastades võrgusilma suurust käsitlevaid eeskirju. Kalapopulatsioonide tervist ohustavate oluliste teguritena on nimetatud ka kalade rändekoridorides esinevaid takistusi.

Hea näide

Üks riik on võtnud meetmeid kalade rändekoridorides esinevate takistuste vähendamiseks, kasutades akustilist seiret, kõrvaldades olemasolevaid tõkkeid või taasavades rändeteid ning stimuleerides kalapopulatsioone suudme- ja rannikupiirkondades.

Elupaikadega seotud meetmed (1. ja 6. tunnus)

Merepõhja-elupaiku käsitlevate meetmete osas on üldiselt tehtud mõningaid edusamme, eelkõige liikuva põhjapüügiga merepõhjale tekitatava kahju vähendamise poolest, kuid veesambas olevate elupaikadega seotud meetmed on endiselt jäänud tähelepanuta.

Oma olemuselt mõjutavad kõik bioloogilised, füüsilised ja ainetega seotud survetegurid otseselt või kaudselt merepõhja-elupaiku ja merepõhja terviklikkust. Lisaks kõigile teiste tunnustega seoses võetud meetmetele on liikmesriigid võtnud meetmeid, mis on selgelt suunatud merepõhja füüsilisele säilitamisele, hõlmates muu hulgas merepõhja-elupaikadele inimtegevusest tuleneva surve vähendamist, merepõhjale keskenduvate merekaitsealade kindlaksmääramist ning elupaikade ja nendega seotud bioloogiliste koosluste aktiivset taastamist (nt austrikaride ja Posidonia niitude taastamine ning *Zostera* kasvukohtade rajamine).

Enamik liikmesriike käsitab liikuvat põhjapüüki peamise merepõhja-elupaikade head seisundit ohustava tegurina. Mõned riigid on võtnud meetmeid selle kahjuliku mõju vähendamiseks kas ulatuslikel aladel või konkreetselt tundlike elupaikade puhul.

Liikmesriigid reguleerivad ka muud tegevust, mis avaldab merepõhjale füüsilist mõju, nagu ankurdamine Vahemeres, mis kujutab endast erilist ohtu Posidonia niitudele, samuti püügivahendite kaotamine ja liiva kaevandamine. Vaatamata avamere tuuleenergia taristust, sealhulgas kaablitest, tulenevale kasvavale survele tegeleb vaid mõni liikmesriik tuuleenergiarajatistest tingitud survega. Meetmed hõlmavad näiteks tundlike merepõhja-elupaigatüüpide kaardistamist. Kogu ELi hõlmavate merepõhja-elupaikadele avalduva kahjuliku mõju ja selliste elupaikade hävimise maksimaalse ulatuse läviväärtuste vastuvõtmine 2023. aasta märtsis peaks toetama veelgi tõhusamate merepõhja terviklikkusele suunatud meetmete kavandamist järgmises tsüklis.

Veesambas olevad elupaigad on bioloogilise mitmekesisuse tunnuste seas endiselt suuresti tähelepanuta jäänud, kuid need on hõlmatud veesamba saastamise vähendamise meetmetega.

[68] Vastavalt komisjoni otsuses (EL) 2017/848 sätestatud kriteeriumile D3C3.

Hea näide

Selleks et aidata kaitsta merepõhja-elupaiku väljaspool merekaitsealasid, on mõni liikmesriik võtnud näiteks selliseid meetmeid nagu traalpüügi piirkonna vähendamine riigi vetes ning kogu laevastiku puhul väiksema mõjuga ja selektiivsemate püügivahendite edendamine.

Toiduvõrkudega seotud meetmed (4. tunnus)

Üldiselt ei ole mere toiduvõrkudega seotud meetmete osas märgatavaid edusamme tehtud; toiduvõrke aitaksid parandada liikidele ja merepõhja terviklikkusele suunatud meetmed.

Merestrateegia raamdirektiivi kohaselt peavad mere toiduvõrgud olema heas seisundis, mis tähendab, et kõik asjaomases merekeskkonnas elavad elusorganismid on tasakaalus ning võimelised saavutama pikaajalise arvukuse ja paljunemisvõime. Inimtegevus võib mõjutada selle keerulise suhte tasakaalu, näiteks võidakse selle käigus eemaldada liiga palju söödakalu ja raskendada nii röövkalade jaoks toidu leidmist.

Näiteid otsestest praktilistest meetmetest, mida liikmesriigid on võtnud mere toiduvõrkude hea seisundi kaitsmiseks, on väga vähe. Enamik toiduvõrkudega seotud meetmeid hõlmab bioloogilise mitmekesisuse üldist kaitsmist, nagu merekaitsealade määramine või laiendamine, või on suunatud konkreetsetele liikidele, nagu kaaspüügi vältimine. Kuigi need meetmed on olulised teatavate liikide populatsioonide ja seega kohaliku toiduvõrgu säilitamiseks, mõjutavad nad üldist toiduvõrgu tervist üksnes kaudselt.

Hea näide

Mõni liikmesriik on seoses toiduvõrkudega võtnud näiteks selliseid meetmeid nagu teatava troofilise rühma (nt kõigi rööv- või söödakalade) või teatavate toiduvõrgus eriti olulist rolli täitvate tööndusliike liikide püügi piiramine või üldise püügimahu vähendamine.

Meetmed, mille eesmärk on vähendada muud bioloogilisele mitmekesisusele avaldatavat survet, mis ei ole seotud saastamisega (2. ja 7. tunnus)

Võõrliikidega tegelemiseks sobivate meetmete kindlaksmääramisel on üldiselt edasi liigutud. Neid liikmesriike, kes on teinud edusamme hüdrograafiliste tingimuste muutumisega tegelemisel, on aga vähe.

Enamik meetmeid, mille eesmärk on vähendada võõrliikidest tulenevaid ohte bioloogilisele mitmekesisusele, on seotud IMO ballastvee konventsiooni rakendamisega, kuna liikmesriigid tunnistavad, et laevandus on peamine võõrliikide sissetoomise tegur. Vesiviljelust peetakse samuti üha olulisemaks võõrliikide sissetoomise allikaks, mistõttu mõni liikmesriik on võtnud varajase avastamise meetmeid, seirates kõrgema riskitasemega vesiviljelusalasid. Ennetusmeetmed hõlmavad üha enam ka lõbusõidulaevandust ja õngepüüki.

Hüdrograafiliste tingimuste, näiteks veetemperatuuri või soolsuse püsivad muutused võivad samuti mõjutada mere bioloogilist mitmekesisust, häirides veesambas olevaid elupaiku ning keskkonnatingimusi, milles mereliigid elavad, toituvad ja paljunevad. Peamised otsesed meetmed, mida liikmesriigid on võtnud mõningate selliste muutuse

ärahoidmiseks, eelkõige rannikualadel, on seotud veepoliitika raamdirektiivi alusel koostatud VMKdega. Need hõlmavad näiteks jõgedest merre liikuvate magevee- ja settevoolude kontrollimist. Kaudsete meetmena tagatakse, et keskkonnamõju strateegilisel hindamisel ja keskkonnamõju hindamisel võetaks arvesse seda mõju, või kasutatakse mereala ruumilist planeerimist, et paremini planeerida ja ohjata kumulatiivset mõju, mis võib põhjustada hüdrograafiliste tingimuste muutumist. Hüdrograafilisi tingimusi mõjutavad märkimisväärselt ka kliimamuutused (vt lähemalt allpool).

Hea näide

Teatavate liikmesriikide võetud uuenduslikud meetmed hõlmavad suuremahulise tegevuse arendamisel (nt avamereenergia tootmisrajatised ja vesiviljelus) tulevikustsenaariumi väljatöötamist. Sellist stsenaariumi aluseks võttes saab merel toimuva inimtegevuse ruumilisel planeerimisel lähtuda eesmärgist ohjata tulevast kumulatiivset mõju ja tagada, et see ei takista hea keskkonnaseisundi saavutamist.

3.3 KLIIMAKRIISI LAHENDAMINE

2023. aasta oli põhjapoolkera paljudes osades mõõtmisajaloo kõige soojem aasta[69]. Selle tulemusena on enamik Atlandi ookeani piirkondi olnud keskmisest soojemad, eriti Euroopas[70]. Euroopa kliimariskide hindamise aruandes[71] kinnitatakse, et kliimariskid ja inimtekkeline surve mõjutavad tugevalt kõiki Euroopa meresid.

Valitsustevahelise kliimamuutuste eksperdirühma viimases aruandes ookeanide ja krüosfääri kohta muutuvas kliimas[72] on märgitud, et ookeanid soojenevad ja hapestuvad ning nende hapnikusisaldus väheneb. Selle „surmava kolmiku“ kasvav suundumus vähendab ookeanide võimet siduda süsinikdioksiidi ja säilitada elu planeedil.

Oma hiljutises otsuses selgitas ÜRO mereõiguse konventsiooni alusel tegutsev Rahvusvaheline Mereõiguse Kohus, et „inimtekkeline kasvuhoonegaaside heide atmosfääri kujutab endast merekeskkonna reostamist ÜRO konventsiooni artikli 1 lõike 1 punkti 4 tähenduses“[73]. Selle otsusega seob kohus jõupingutused, mida riigid teevad selleks, et vähendada kasvuhoonegaaside heidet atmosfääri (ja seega võidelda kliimamuutuste vastu), otseselt merekeskkonna reostamise vähendamiseks võetavate meetmetega ÜRO mereõiguse konventsiooni kontekstis. Selle otsuse tõlgendamisel tuleks pidada silmas ka merestrateegia raamdirektiivi, mis kohustab liikmesriike vähendama merekeskkonna saastamist.

Seepärast on vaja tegutseda ja võtta meetmeid, et toetada ookeanide ja kliima vahelist seost. Nimelt võivad ookeanid aidata leevendada kliimamuutusi järgmiselt:

- säilitades oma võime toimida CO_2 sidujatena. Heas seisundis ranniku- ja mereökosüsteemid tagavad, et ookeanidel säilib süsiniku sidumise võime;
- vähendades kasvuhoonegaaside heidet. Selleks on vaja arendada ookeanipõhist taastuvenergiat ja muuta sinise majanduse sektorid keskkonnasäästlikumaks.

69 Aruanne maailma kliima olukorra kohta 2023. aastal.
70 Euroopa 2023. aasta juuli kuumalaine pikaajalises kontekstis | Copernicus.
71 Euroopa kliimariskide hindamine – Euroopa Keskkonnaamet (europa.eu).
72 Kuues kokkuvõtlik hindamisaruanne: kliimamuutused 2023. aastal – valitsustevaheline kliimamuutuste eksperdirühm.
73 https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/press_releases_english/PR_350_EN.pdf.

Kliimamuutustega tegelemine merestrateegia raamdirektiivi kaudu

Kuigi merestrateegia raamdirektiivis seda teemat otseselt ei käsitleta, on paljud liikmesriigid võtnud kliimamuutustega kohanemise meetmeid, nagu rannikukogukondade toetamine, ning mõni liikmesriik on võtnud kliimamuutuste leevendamise meetmeid, nagu sinise süsiniku ökosüsteemide taastamine.

Seni ei ole kliimamuutusi ühegi merestrateegia raamdirektiivis sätestatud tunnusega sõnaselgelt hõlmatud ega surveteguriina selles direktiivis nimetatud. Kliimamuutusi on siiski direktiivis mainitud ning terviklikud merestrateegiad loovad hea raamistiku kliimamuutuste mõju jälgimiseks ja kliimamuutuste leevendamise käsitlemiseks. Seda lähenemisviisi kinnitas eelmise tsükli kohta tehtud hindamine, mille käigus liikmesriigid rõhutasid, et kliimamuutuste ja ookeanide hapestumise mõju on oluline piiriülene probleem, millega tegeletakse merestrateegia raamdirektiivi kohaste seireprogrammide raames[74].

Kuna kliimamuutused kujutavad endast probleemi kõigi merepiirkondade jaoks ja suurendavad survet merekeskkonnale, käsitavad paljud liikmesriigid seda nüüd prioriteetse küsimusena: 4 % kõigist meetmetest (15 liikmesriigi 84 meedet) on otseselt seotud kliimamuutustega.

Enamik kliimaga seotud meetmeid on suunatud kohanemisele või vastupanuvõimele, st kliimamuutuste mõju vähendamisele või kogukondade toetamisele olukorra edaspidise halvenemisega toimetulemisel ja sellest taastumisel. Kolmandik meetmeid on seotud kliimamuutuste leevendamisega, st kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja ärahoidmisega, sealhulgas sinise süsiniku ökosüsteemide taastamisega.

Paljud olulised meetmed tulenevad piirkondlike merekonventsioonide raames tehtavast tööst, teised aga liikmesriikide riiklikest energia- ja kliimakavadest või riiklikest kliimamuutustega kohanemise strateegiatest.

Hea näide

Meriheinakoosluste ja makrovetikametsade abil seotava süsiniku kvantifitseerimise kaudu teevad mõned liikmesriigid kindlaks oma vetes asuvad peamised süsiniku sidumise kohad ja tagavad, et majandustegevus ei ohusta neid või lausa aitab kaasa nende taastamisele.

4. SOTSIAAL-MAJANDUSLIKU PÕHJENDATUSE TAGAMINE

Üldiselt on liikmesriikidel nüüd parem arusaam merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmete sotsiaal-majanduslikust mõjust. Siiski on vähem kui pooled liikmesriigid esitanud vajalike investeeringute summa ja väga vähesed uurivad kavandatud meetmete sotsiaalset vastuvõetavust.

Peaaegu kõik liikmesriigid tegid oma meetmete kohta kulude-tulude analüüsi ja/või tasuvusanalüüsi ning mõni liikmesriik määras ka kindlaks kõige vähem kulutõhusate meetmete kategooriad. Vaid mõni liikmesriik selgitas, kuidas need analüüsid mõjutasid meetmete valikut, näiteks teatavate meetmete eelistamist teistele. Mõned Läänemere

[74] Aruanne merestrateegia raamdirektiivi rakendamise kohta (europa.eu).

piirkonna liikmesriigid võrdlesid kvantitatiivselt oma meetmeprogrammide kulusid ja merekeskkonna seisundi paranemisest tulenevat (saavutatud või potentsiaalset) kasu.

Kaks tegevusala/sektorit, mida merestrateegia raamdirektiivi meetmed kõige rohkem mõjutavad, on kalandus ja laevandus. Ainult kaks liikmesriiki uurisid ka seda, kuidas nende meetmeprogrammid mõjutavad sotsiaalseid küsimusi ja inimeste heaolu. Üks liikmesriik uuris, kas igal konkreetsel uuel meetmel on eeldatavalt positiivne, negatiivne või olematu mõju kohalikele kogukondadele, traditsioonidele, kultuuripärandile, tööhõivele ja tervisele.

Merestrateegia raamdirektiivi alusel aastateks 2022–2027 kavandatud meetmete keskmine maksumus on hinnanguliselt 724 eurot mereala km^2 kohta aastas. Nende andmete põhjal on merestrateegia raamdirektiivi meetmete kogumaksumus ELi kogu mereakvatooriumi puhul hinnanguliselt 5,8 miljardit eurot aastas [75] . Tuginedes liikmesriikide esitatud teabele konkreetselt merestrateegia raamdirektiivi alusel võetavate meetmete osakaalu kohta (42 %), on merestrateegia raamdirektiiviga seotud meetmete kogumaksumus ELi kogu mereakvatooriumi puhul hinnanguliselt 2,4 miljardit eurot aastas.

Peaaegu kõik liikmesriigid kasutavad nii riiklikke kui ka ELi rahalisi vahendeid; mõne liikmesriigi puhul moodustavad ELi rahalised vahendid 50–80 % meetmete maksumusest. Kõige sagedamini on nimetatud Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi, programmi LIFE ja programmi „Euroopa horisont“. Üle poole liikmesriikidest on maininud ka erasektori rahaliste vahendite kaasamist – kas erasektori kuludena, mida kantakse seoses rakendatavate meetmetega (nt kapitaliinvesteeringud), või keskkonnafondidelt merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmete rakendamiseks saadava rahastusena.

5. JUHTIMINE JA PIIRKONDLIK KOOSTÖÖ

Merestrateegia raamdirektiivi alusel asjakohase programmi väljatöötamine ei eelda mitte ainult hea keskkonnaseisundi saavutamiseks õigete meetmete kindlaksmääramist, vaid ka nende meetmete rakendamist toetava juhtimisraamistiku loomist.

Komisjon hindas liikmesriikide juhtimismehhanismide nelja peamist aspekti: üldsuse kaasamist, seotud poliitikavaldkondade vahelist koordineerimist, piirkondlikku koostööd ja rakendamise tõenäosust.

Liikmesriigid on loonud juhtimismehhanismid, et toetada meetmeprogrammi rakendamist, kuid tegevuse koordineerimine teiste ametiasutustega ja naaberliikmesriikidega ei ole alati piisav. Võrreldes esimese tsükli meetmeprogrammidega on rohkem liikmesriike väljendanud selget pühendumust oma meetmeprogrammi täiemahulisele elluviimisele.

[75] ELi 22 liikmesriigi mereakvatooriumi kogupindala (7 958 556 km2) * meetmete keskmine maksumus km2 kohta (724) = 5 764 104 242,96 eurot. Arvutused on esitatud eurodes. Vt üksikasjalikumaid arvutusi käesolevale teatisele lisatud komisjoni talituste töödokumendis.

Liikmesriikide osutatud takistused hõlmavad rahastamist ja rakendamisega seotud probleeme riiklikul tasandil, millest on teatanud vaid mõni liikmesriik. Liikmesriigid ei teatanud ühestki takistusest pea poolte oma meetmete (48 %) rakendamisel[76].

Üldsuse kaasamine

Üldiselt näivad üldsuse kaasamise protsessid olevat piisavad, kuid see, mil määral neis kasutatakse tagasisidet meetmeprogrammide muutmiseks, on märksa ebaselgem.

Ainult kaks liikmesriiki ei maininud oma meetmeprogrammide üle avalike konsultatsioonide korraldamist. Veerand ülejäänud 15 liikmesriigist esitas vaid väga vähest teavet selle kohta, kuidas nad arvestavad meetmete väljavalimisel ja kavandamisel üldsuse seisukohti. Kaasamine oli ulatuslikum juhtudel, kui teavet konsulteerimise kohta edastati nii traditsioonilise kui ka sotsiaalmeedia kaudu.

Tagasisidet võidi saada erineval moel, sealhulgas otsekontaktide kaudu üldsusega töötubades, seminaridel ja sidusrühmadega korraldatud kohtumistel, mis lisandusid veebipõhisele konsulteerimisele. Vaid neli liikmesriiki teatasid, et nad nägid ette spetsiaalse ajavahemiku üldsuse tagasiside käsitlemiseks tervikliku metoodika alusel ja muutsid vajaduse korral oma programmi.

Koostöö teiste ametiasutuste ja liikmesriikidega ning poliitikavaldkonnaülene koostöö

Üldiselt tehakse kõigis riikides poliitikavaldkonna üleselt ja teiste ametiasutustega koostööd, kuid selle koostöö tulemus ei ole alati selge. Mõnes riigis tehakse tihedamat koostööd veepoliitika raamdirektiivi rakendamise ja mereala ruumilise planeerimise eest vastutavate asutustega, sealhulgas kasutades meetmete kavandamisel ühist lähenemisviisi. Mõnes piirkonnas on liikmesriikide meetmeprogrammide väljatöötamisel olulisel kohal piirkondlik koostöö, kuid meetmete piirkondlik sidusus on endiselt tagasihoidlik.

Kõik liikmesriigid seostavad oma merestrateegia raamdirektiivi kohaseid meetmeprogramme väga selgelt meetmetega, mida võetakse muude ELi õigusnormide, eelkõige elupaikade direktiivi, veepoliitika raamdirektiivi ja ühise kalanduspoliitika alusel.

See on kooskõlas järeldusega, et 58 % teise tsükli meetmeprogrammides sisalduvatest meetmetest tulenevad muudest õigusaktidest[77]. Enamik neist on seotud saastealaste raamistikega (nt veepoliitika raamdirektiiv, asulareovee puhastamise direktiiv, jäätmeid, kemikaale ja põllumajandust käsitlevad õigusaktid, Minamata elavhõbedakonventsioon), elurikkusalaste raamistikega (nt linnudirektiiv ja elupaikade direktiiv, ELi elurikkuse strateegia, bioloogilise mitmekesisuse konventsioon) ning kalandus- ja merenduspoliitikaga (nt mereala ruumiline planeerimine, ühine kalanduspoliitika, IMO). Enamik liikmesriike viitab ka elurikkuse strateegia eesmärkidele, kuid harva strateegias esitatud 30 % ja 10 % sihttasemetele. Viiteid nullsaaste tegevuskavale on veelgi vähem, kuid saastamise vastu võitlemiseks merestrateegia raamdirektiivi alusel võetavad meetmed on tegevuskava eesmärkidega täielikult kooskõlas.

[76] Vt Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus: Louropoulou, E. jt, „Programmes of Measures under the Marine Strategy Framework Directive to achieve or maintain Good Environmental Status“, viidatud eespool.

[77] Üksikasjalikum analüüs on esitatud komisjoni talituste töödokumendi SWD(2025) 1 joonisel 2.

Merestrateegia raamdirektiivi alusel esitatud aruannetes viidatakse kõige sagedamini tegevuse koordineerimisele asutustega, kes vastutavad veepoliitika raamdirektiivi rakendamise ja mereala ruumilise planeerimise protsesside eest; veepoliitika raamdirektiivi kohastes VMKdes on selliseid viiteid vähem. Vaid mõni liikmesriik täpsustas, kuidas ta juhib ja koordineerib tegevust eri poliitikavaldkondade vahel ning millised on koordineerimise tulemused. Näiteks selgitas üks liikmesriik, et merestrateegia raamdirektiivi rakendamise eest vastutavad ametiasutused ja veepoliitika raamdirektiivi rakendamise eest vastutavad asutused olid koostanud mõlema õigusakti eesmärkidele vastavate meetmete kataloogi ning ajakohastasid seda vastavalt merestrateegia raamdirektiivi ja veepoliitika raamdirektiivi rakendamistsüklitele (vt ka aruanne veepoliitika raamdirektiivi kohta)[78].

Meetmeprogrammides viidatakse sageli tegevuse piirkondlikule koordineerimisele, eelkõige piirkondlike merekonventsioonide kaudu; seda mainivad kõik 17 liikmesriiki. Samuti kirjeldatakse piirkondlike merekonventsioonide kohaseid tegevuse naaberriikidega koordineerimise mehhanisme ning viidatakse sageli tegevuskavadele (nt OSPARi piirkondlik mereprügi tegevuskava või Läänemere tegevuskava), ühisalgatustele või konkreetsete tunnustega seotud projektidele. Mõni liikmesriik on lisaks seadnud sisse täiendavad kontaktid allpiirkondlikul tasandil, näiteks korraldanud kolmepoolseid kohtumisi, et teha kindlaks ühised probleemid, mis on seotud merekaitsealade, mereprügi ja veealuse müra haldamisega Biskaia lahes.

On kahetsusväärne, et vaatamata intensiivsele ja aeganõudvale tegevuse koordineerimisele eri piirkondades on meetmeprogrammide piirkondlik sidusus keskmiselt vaid mõõdukas. Sidusus on kõigis kolmes piirkonnas iseäranis vähene mereandides sisalduvate saasteainete (T9), hüdrograafiliste tingimuste (T7) ja toiduvõrkudega (T4) seotud meetmete puhul. Kõigis kolmes piirkonnas on sidusus kõige parem mereprügiga (T10) seotud meetmete puhul (mõõdukast heani), mis kinnitab sel perioodil saavutatud positiivseid tulemusi.

Hea näide

Piirkondlike merekonventsioonide alusel pakutaval toetusel võib olla meetmete väljatöötamisel oluline roll. Läänemere puhul on meetmete piisavuse hindamise abivahend, mille töötas välja Läänemere merekeskkonna kaitse komisjon[79] ja mida kasutab enamik Läänemere-äärseid liikmesriike, suurendanud piirkondlikku sidusust ja lisaks parandanud ka üksikute liikmesriikide kavandatavate meetmete kvaliteeti.

Liikmesriikide meetmeprogrammide rakendamise tõenäosus

Mitme kriteeriumi alusel (sh see, kuidas liikmesriik võtab arvesse sotsiaal-majanduslikku mõju, kas ta on teinud kindlaks rahastamisallikad, mil määral ta on viinud tegevuse kooskõlla ELi peamiste poliitikavaldkondadega ja kui üksikasjalikud on

[78] Komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) ja üleujutuste direktiivi (2007/60/EÜ) rakendamise kohta. Kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavad. Teise tsükli üleujutusriski maandamise kavad (COM(2025) 2).

[79] https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/som/#:~:text=The%20aim%20of%20the%20sufficiency,GES)%20in%20the%20Baltic%20Sea.

rakendusmehhanismid) on võimalik rühmitada liikmesriike vastavalt nende meetmeprogrammide rakendamise tõenäosusele[80] (tabel 1).

Tabel 1. Liikmesriikide teise tsükli meetmeprogrammide rakendamise tõenäosus

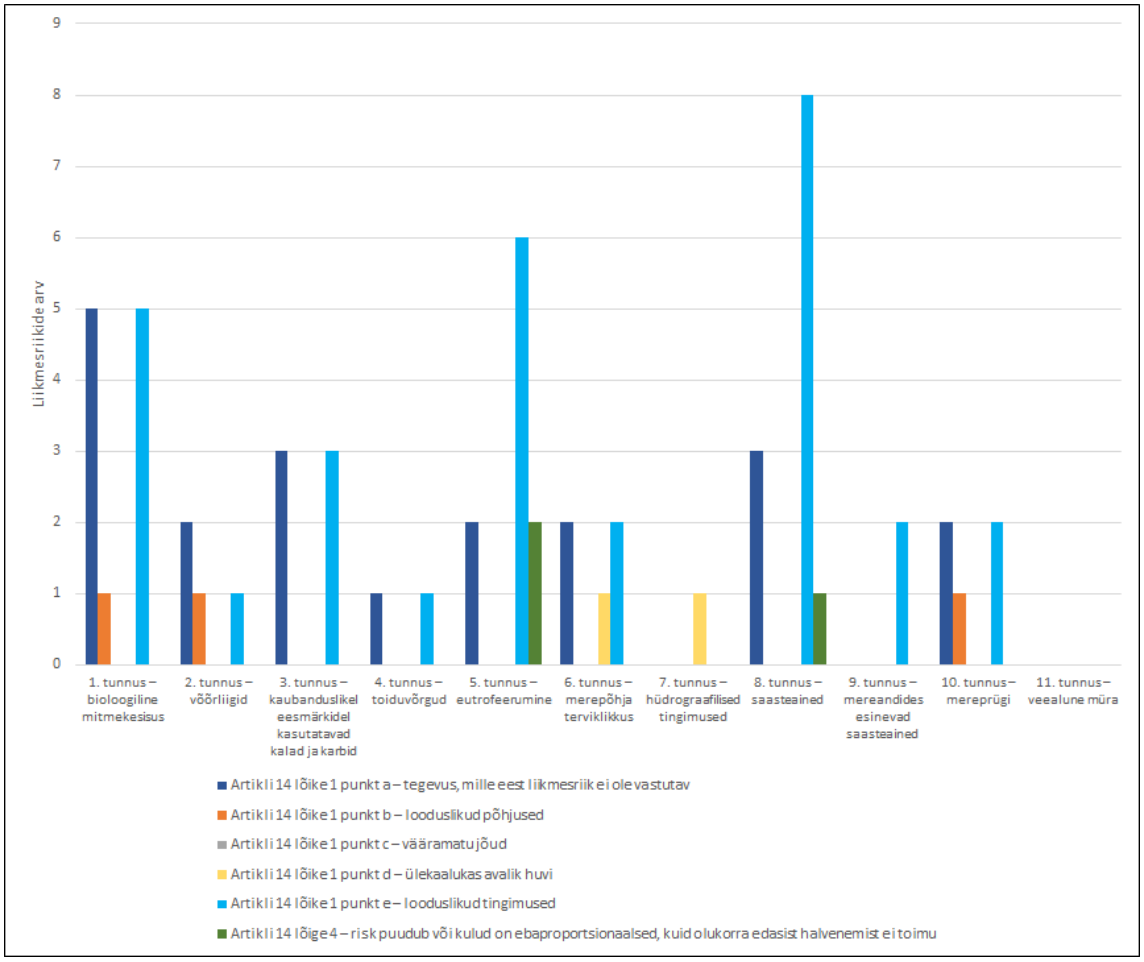
Rakendamise tõenäosus	Liikmesriigid	Põhjendus
Väga tõenäoline või tõenäoline	EE, LV, SE, PT, FI, FR, LT, ES, PL, IE, SI, DE ja BE	Need liikmesriigid tegid oma meetmeprogrammide mõju kohta põhjaliku sotsiaal-majandusliku analüüsi, määrasid selgelt kindlaks rahastamisallikad ning näivad olevat aktiivselt koordineerinud meetmete rakendamisega seotud eri ametiasutuste tegevust. Oluline on see, et on selge, kuidas, kus ja millal kavandatud uusi meetmeid rakendatakse.
Mõõdukalt tõenäoline	NL, RO ja CY	Need liikmesriigid analüüsisid osaliselt oma meetmetest tulenevat sotsiaal-majanduslikku kasu ja uurisid piiratud ulatuses sotsiaalküsimusi. Nad loetlesid rahastamisallikad, kuid ei eraldanud konkreetseid summasid konkreetsete meetmete jaoks. Ametiasutuste tegevuse koordineerimine näib olevat piiratum või pealiskaudsem ning ei ole selge, kus, kuidas ja millal uusi meetmeid rakendatakse.
Vähetõenäoline	IT	See liikmesriik esitas rahastamisallikate kohta vähe teavet ja tema meetmete sotsiaal-majanduslik analüüs on pealiskaudne. Ei ole märke merestrateegia raamdirektiivi ja muude ELi õigusaktide kohase tegevuse koordineerimisest või sellest ei ole teatatud. Samuti ei ole selge, kus, millal ja kuidas uusi meetmeid rakendatakse.

Direktiiv võimaldab liikmesriikidel täpselt määratletud juhtudel kohaldada hea keskkonnaseisundi saavutamise suhtes erandeid (artikkel 14). Nende juhtude hulka kuuluvad asjaolu, et eesmärkide saavutamine on seotud tegevuse või tegevusetusega, mille eest asjaomane liikmesriik ei ole vastutav, vääramatu jõu ilmingud ning looduslikud tingimused, mis ei võimalda mereakvatooriumi seisundit ettenähtud ajaks parandada.

Nagu on näidatud joonisel 4, teatasid 17 liikmesriigist 12 eranditest, mis on tehtud kõigi võimalike põhjuste tõttu, välja arvatud vääramatu jõud. Enamik liikmesriike taotles erandit saasteainete ja eutrofeerumise tõttu, viidates looduslikele tingimustele, mis ei võimalda mereakvatooriumi seisundit ettenähtud ajaks parandada. Veealune müra on ainus nähtus, millega seoses erandit ei taotletud, ning harva taotleti erandeid seoses toiduvõrkude, hüdrograafiliste tingimuste ja mereandides sisalduvate saasteainetega; need kõik on teemad, mis ei ole merestrateegia raamdirektiivi alusel seni kuigi hästi välja arendatud.

[80] Selle hindamise metoodika üksikasjalikum selgitus on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis.

Joonis 4. Hea keskkonnaseisundi saavutamise erandid, millest on teatatud teise tsükli meetmeprogrammide raames

6. JÄRELDUSED JA VÄLJAVAATED

Liikmesriigid on teinud meresid mõjutavate väga keerukate ja mitmekesiste survetegurite kindlakstegemisel ja vähendamisel muljetavaldavat tööd, mis on vajalik hea keskkonnaseisundi saavutamiseks. Nende **meetmete osakaal, mis on kavandatud konkreetselt merestrateegia raamdirektiivi alusel** ja mitte teiste raamistike alusel, **on kasvanud 25 %-lt 42 %-le**, mis näitab, et merestrateegia raamdirektiiv on merekeskkonna kaitseks ja säästvaks kasutamiseks võetavate uute meetmete oluline tõukejõud.

Sellele vaatamata on vaja teha veel tööd meetmete väljatöötamise ühtlustamiseks, sest **tunnuste lõikes ja liikmesriikide vahel on selgeid erinevusi**. Keskmiselt võib kõigi 17 liikmesriigi puhul vaid mereprügi ja võõrliikidega seotud meetmeid pidada probleemide lahendamiseks mõningal määral piisavaks[81]. Muude saastevormidega, bioloogilise mitmekesisuse vähenemisega ja kliimamuutuste vastu võitlemisega seotud

[81] Üksikasjalikud selgitused piisavuse hindamisel kasutatava metoodika ja punktide andmise kohta on esitatud komisjoni talituste töödokumendis SWD(2025) 1.

meetmed on endiselt ebapiisavad, kuigi mõnes valdkonnas, nagu merepõhja kaitse ja muutused hüdrograafilistes tingimustes, on tehtud edusamme.

Paljud meetmed tulenevad muudest õigusraamistikest, näiteks vett, nitraate ja kemikaale reguleerivast liidu õigusest, ühisest kalanduspoliitikast või linnudirektiivist ja elupaikade direktiivist. Neil raamistikel ei ole aga sama kohaldamisala ning merestrateegia raamdirektiivis on sätestatud täiendavate keskkonnasurve vormidega (näiteks avamere reostus, mis tuleneb nt fossiilkütuste tootmisest) seotud nõuded. **Sellest johtub, et merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmete kavandamisel on vaja teha rohkem tööd nende lünkade kõrvaldamiseks**.

Küll aga on liikmesriigid võtnud paremaid meetmeid, et vähendada survetegureid või mõju, mida muud poliitikameetmed ja õigusaktid nii hästi ei hõlma, välja arvatud veealune müra ja toiduvõrgud. Olukorras, kus ELi tasandil puudub „turvavõrk“ neid küsimusi reguleerivate sihipäraste kauaaegsete õigusnormide näol, on liikmesriigid üldiselt olnud uuenduslikumad võõrliikide, hüdrograafiliste tingimuste, merepõhja terviklikkuse ja mereprügiga seotud meetmete kindlaksmääramisel. Nad kasutavad endiselt olemasolevaid raamistikke, kuid hea keskkonnaseisundi saavutamine nende aspektide puhul nõuab, et liikmesriigid kaaluksid ühiselt uusi lähenemisviise probleemide lahendamiseks.

Mereprügi käsitlevad meetmed on hea näide sellest, kuidas merestrateegia raamdirektiiv koostoimes teiste õigusraamistikega võimaldab olukorda muuta. Lähtepunktina hindasid mitu liikmesriiki, kui kaugel nad on hiljuti kokkulepitud läviväärtuse[82] kaudu kvantifitseeritud hea keskkonnaseisundi eesmärgi saavutamisest. Selle põhjal kavandasid nad sobivad meetmed mahajäämuse kõrvaldamiseks, lisades viited muudele raamistikele. Mereprügiga seotud meetmed ei ole mitte ainult kvaliteetsemad kui muude küsimustega seoses võetavad meetmed, vaid need on ka piirkondlikult sidusamad. Seevastu veealusele mürale suunatud meetmed ei vasta endiselt ootustele. See näitab, et edu sõltub paljudest teguritest, sealhulgas üldsuse suurest teadlikkusest ning kindlast andme- ja teadmusbaasist, mis on veealuse müra puhul endiselt mõnevõrra puudulikud.

Enamasti on **meetmed ühe merepiirkonna piires mõõdukal määral sidusad**. Sidusus on suurem siis, kui on välja töötatud vahendid, mille abil saab hinnata, kui kaugel liikmesriigid on hea keskkonnaseisundi saavutamisest ja milliseid meetmeid on vaja mahajäämuse kõrvaldamiseks, nagu Läänemere merekeskkonna kaitse komisjoni töö Läänemere puhul. Kvaliteetse meetmeprogrammiga seitsmest liikmesriigist viiel on Läänemere piirkonnas ühised veed ja nad on teinud Läänemere merekeskkonna kaitse komisjonis koostööd.

Üldiselt tuleb merestrateegia raamdirektiivi alusel meetmete võtmise lähenemisviisiga veel tööd teha. Nimelt **on endiselt keeruline hinnata, millal ja mil määral meetmed vähendavad merekeskkonnale avalduvat mõju ja aitavad saavutada hea keskkonnaseisundi**. See on osaliselt tingitud asjaolust, et head keskkonnaseisundit ei ole selgelt kvantifitseeritud, ning osaliselt sellest, et puuduvad sobivad abivahendid ja meetodid, sealhulgas modelleerimine, mis võimaldaksid paremini hinnata hea keskkonnaseisundi saavutamiseks vajalikke meetmeid. Hiljutine areng selles valdkonnas on paljutõotav ja peaks jätkuma. Neid küsimusi analüüsitakse põhjalikumalt ka merestrateegia raamdirektiivi eelseisva hindamise käigus.

[82] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121707

7. SOOVITUSED

Riigipõhised soovitused on esitatud käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis[83]. Järgmised soovitused kehtivad kõigi ELi liikmesriikide suhtes.

1. Liikmesriikidel tuleks **tõsta ambitsioonitaset** ja **kiirendada meetmete võtmist direktiivi eesmärkide saavutamiseks**. See hõlmab järgmist:
    a. töötada välja tugevamad meetmeprogrammid, mille aluseks on selgem hinnang lüngale, mis tuleb täita hea keskkonnaseisundi saavutamiseks;
    b. kavandada kvantitatiivsed meetmed, millega kõrvaldatakse lõhe praeguse seisundi ja hea keskkonnaseisundi vahel, millest viimane on kvantifitseeritud ELi, piirkondlikul ja allpiirkondlikul tasandil kehtestatud ja liikmesriikide merestrateegiates kajastatud läviväärtuste kaudu[84];
    c. tagada, et muude õigusaktide alusel ja muudes poliitikavaldkondades võetavad meetmed on hea keskkonnaseisundi saavutamisele kaasaaitamiseks piisava ambitsioonitasemega, või täiendada neid meetmeid, et käsitleda küsimusi, millega on vaja tegeleda hea keskkonnaseisundi saavutamiseks, kuid mis ei ole olemasolevate raamistikega hõlmatud.
2. Liikmesriikidel tuleks vajaduse korral määrata kindlaks ja kehtestada **lisameetmed, et vähendada püsivaid keskkonnaprobleeme** (survetegureid), mis takistavad hea keskkonnaseisundi saavutamist.
    a. **Saaste** puhul hõlmab see järgmist:
        i. tõhustada meetmeid veealuse müra vähendamiseks, sealhulgas tegeledes pideva müra peamiste allikatega, nagu laevandus, ning luues mereliikide jaoks madala müratasemega alasid;
        ii. tõhustada meetmeid toitainetega saastumise vähendamiseks, et saavutada merestrateegia raamdirektiivi, veepoliitika raamdirektiivi ja nitraadidirektiivi eesmärgid;
        iii. vähendada meres asuvatest allikatest, eelkõige süsivesinike kaevandamisest, ja uudsetest ainetest, sealhulgas per- ja polüfluoroalküülainetest, ravimitest ja mikroplastist tingitud keemilist saastet;
        iv. jätkata meetmeid, mille eesmärk on vähendada prügi mõju mereelustikule, vähendades samal ajal prügi sattumist keskkonda prügi tekkekohas.
    b. **Bioloogilise mitmekesisuse** puhul hõlmab see järgmist:
        i. viia lõpule sidusate, representatiivsete ja tõhusalt hallatud merekaitsealade võrgustiku loomine, et saavutada elurikkuse strateegias 2030. aastaks seatud eesmärk võtta kaitse alla 30 % vetest, sealhulgas võtta 10 % vetest range kaitse alla, kooskõlas merendusalases tegevuskavas seatud eesmärkidega ja Kunmingi-Montréali elurikkuse raamistikust tulenevate kohustustega;
        ii. tõhustada meetmeid tundlike liikide kaaspüügi vähendamiseks, alustades prioriteetsetest liikidest, nagu on soovitatud merendusalases tegevuskavas;

[83] SWD(2025) 1.

[84] Komisjoni teatis merestrateegia raamdirektiivi 2008/56/EÜ ja komisjoni otsuse (EL) 2017/848 alusel kehtestatud läviväärtuste kohta (C/2024/2078), 11.3.2024.

iii. rakendada viivitamata looduse taastamise määrusest tulenevad kohustused, mis on oluline panus merestrateegia raamdirektiivi kohase hea keskkonnaseisundi saavutamisse;
iv. vähendada mereökosüsteeme ähvardavaid riske, mis on seotud avamere taastuvenergia tootmise prognoositud laiendamisega, ning merel toimuva tegevuse kumulatiivset mõju, kasutades tulevikku suunatud ökosüsteemipõhist mereala ruumilist planeerimist.

c. Kõigil liikmesriikidel tuleks püüda võtta **kliimamuutusi** arvesse oma meetmete kavandamisel ja väljavalimisel ning eelkõige:
   i. seada esikohale meetmed, mis aitavad piirata/vähendada kasvuhoonegaaside heidet, sealhulgas sinise süsiniku ökosüsteemide taastamise kaudu;
   ii. tagada, et muud meetmed või meetmerühmad ei suurenda kasvuhoonegaaside heidet;
   iii. võtta meetmeid, mille eesmärk on tugevdada rannikukogukondade kliimamuutustega kohanemise võimet, näiteks taastades rannikuökosüsteeme.

3. Merestrateegia raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks tuleks liikmesriikidel **suurendada investeeringuid ja tagada meetmeprogrammi rakendamise piisav rahastamine**. See hõlmab eelkõige järgmist:
   a. töötada hea keskkonnaseisundi saavutamiseks välja strateegiline investeerimisplaan, vältides killustatud rahastamist üksikute meetmete kaupa ja vähendades ebatõhusust eri poliitikavaldkondade vahel;
   b. määrata selgelt kindlaks kõigi meetmete rakendamiseks vajalikud rahastamisallikad;
   c. kasutada olemasolevaid finantsinstrumente ja rahastamisvahendeid, mis toetavad mere kaitse ja säästva kasutamise meetmete väljatöötamist, sealhulgas teadusuuringute ja innovatsiooni kaudu, nagu Ühtekuuluvusfond, taaste- ja vastupidavusrahastu, piirkondlikud fondid, EMKVF, LIFE ja programm „Euroopa horisont“ koos selle eri klastritega (nt missioonid ja partnerlused).

4. Liikmesriikidel tuleks **luua juhtimismehhanismid, mis toetavad ambitsioonikate, sidusate, koordineeritud, õiglaste ja tõhusate meetmeprogrammide väljatöötamist ja rakendamist**. See hõlmab järgmist:
   a. kõrvaldada otsustavalt meetmete rakendamise takistused, nagu ebapiisav rahastamine;
   b. parandada tegevuse koordineerimist asutuste vahel, tagamaks, et muude valdkondade poliitikast sõltuvaid merestrateegia raamdirektiivi kohaseid meetmeid rakendavad täiel määral vastavas poliitikavaldkonnas tegutsevad ametiasutused, eelkõige kalanduse, põllumajanduse ja energeetika puhul;
   c. kaasata kavandamisetapis üldsus ja sidusrühmad, arvestada meetmete kavandamisel nende seisukohti, tagada kavandatud meetmete sotsiaalne vastuvõetavus ja võtta vajaduse korral täiendavaid meetmeid võimaliku negatiivse mõju piiramiseks;
   d. suurendada meetmeprogrammide varajast koordineerimist naaberliikmesriikidega, et tagada piirkonnas võetavate meetmete sidusus, koostoime ja vastastikune täiendavus, ning kavandada vajaduse korral ühismeetmeid;

e. rakendada merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmeprogrammide ruumilised aspektid mereala ruumiliste planeeringute kaudu, et mereala ruumilisel planeerimisel tagada kavandatud ruumiliste kaitsemeetmete ja ruumiliste surve vähendamise meetmete täielik integreerimine.

5. Lisaks tuleks liikmesriikidel tagada **ajakohasem ja täielikum elektrooniline aruandlus**, et kavandatud meetmed ning nende eeldatav panus hea keskkonnaseisundi ja eesmärkide saavutamisse oleks üldsuse jaoks läbipaistvam. See võimaldab ka liikmesriikide ja merepiirkondade vahelist võrreldavust.